



ภูมิวาริน
อนุรักษ์

“หญ้าแฝกของพระราช สุภาวดีรัตนารักษ์”

จุลสารเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ฉบับที่ 64 เดือนกันยายน 2567





บท บรรณาธิการ

จุลสารภูมิวารินอนุรักษ์ ฉบับที่ 64 นี้ กองบรรณาธิการขอเสนอประโยชน์ของหญ้าแฝกในหัวข้อ “**หญ้าแฝกของพระราชฯ สู่สุขภาพสตรีภรณ์**” เพราะหญ้าแฝกนอกจากจะมีคุณประโยชน์ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ตามแนวพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทย และยังมีประโยชน์ในทางการแพทย์ ดังเช่นที่กองบรรณาธิการได้นำเสนอในจุลสารภูมิวารินอนุรักษ์ ฉบับที่ 63 ว่า มูลนิธิทันตนวัตกรรม ในพระบรมราชูปถัมภ์ได้นำรากหญ้าแฝกมาสกัดเป็นน้ำยาบ้วนปากไปแล้วนั้น สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนายังได้ส่งเสริมการนำใบของหญ้าแฝกมาสกัดและนำมาย้อมสีผ้าไหมได้อย่างงดงาม จึงกล่าวได้ว่าหญ้าแฝกมีประโยชน์ทุกส่วนอย่างแท้จริง และในขณะเดียวกันยังช่วยเพิ่มรายได้จากการทำหัตถกรรมครัวเรือนและยังส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมการทอผ้าไหม และการแต่งกายอย่างไทยอีกด้วย เหล่านี้คือการต่อยอดการใช้ประโยชน์หญ้าแฝก อันจะช่วยให้เกษตรกรหันมาปลูกหญ้าแฝกกันอย่างแพร่หลายขึ้นต่อไป

นอกจากนี้ จุลสารภูมิวารินอนุรักษ์ ฉบับนี้ ยังนำเสนอบทความและเรื่องราวเกี่ยวกับหญ้าแฝกที่น่าสนใจจากหน่วยงานต่าง ๆ อีกเช่นเคย ไม่ว่าจะเป็นบทความเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกในรูปแบบต่าง ๆ และสายพันธุ์ที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการใช้งาน โดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทออันเนื่องมาจากพระราชดำริ การขยายผลการใช้ประโยชน์หญ้าแฝก โดยกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ การสร้างรายได้ให้เกษตรกรโดยกรมพัฒนาที่ดิน และสรุปการนำเสนอผลงานที่ได้รับรางวัลชนะเลิศด้าน Outstanding People Participation ประเภท On-farm Applications and Socio-economic Impacts ที่มีการนำหญ้าแฝกไปใช้ในการบำบัดน้ำเสียจากส้วมในประเทศเคนยา ปิดท้ายด้วยข่าวความเคลื่อนไหว

กองบรรณาธิการ ขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ร่วมส่งบทความและหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ข้อมูลที่บรรจุภายในเล่มจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านทุก ๆ ท่าน ได้แรงบันดาลใจในการดำเนินงานสนองพระราชดำริด้านหญ้าแฝกได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน และภาคภูมิใจต่อไป

สารบัญ.....

	➔ เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับหญ้าแฝก.....	4 – 13
★	หลากหลายสายพันธุ์หญ้าแฝก...ปลูกอย่างถูกวิธี สู่ประโยชน์อย่างยั่งยืน โดย สุวิมล พุทธรังษยาวงศ์ งานศึกษาและพัฒนาที่ดิน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ	
★	ปลูกหญ้าแฝก เพิ่มดิน เก็บความชื้น สร้างธาตุอาหารให้กับพืช โดย งานพัฒนาที่ดิน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	
★	พันธุ์หญ้าแฝกที่เหมาะสมในการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ดินทรายที่มีสภาพเป็นกรดจัด โดย วิโรจน์ ปิ่นพรม (จำลอง) และนฤพิศ สุขสบาย (เรียบเรียง) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทอกลองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	
	➔ ขยายผลการใช้ประโยชน์หญ้าแฝก.....	14 – 18
★	“หญ้าแฝก” ศาสตร์พระราชานำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ : ผลการดำเนินงานและผลสัมฤทธิ์ จากการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกตามแนวพระราชดำริ โดย กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ	
	➔ แฝกกับอาชีพที่ยั่งยืน.....	19 – 23
★	“ปลูกหญ้าแฝก” สร้างรายได้เสริม ลงทุนน้อย มีเงินเก็บทุกปี โดย ปัญญพร ตั้งศิริ นักวิชาการเกษตรชำนาญการ สถานีพัฒนาที่ดินสกลนคร สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5 กรมพัฒนาที่ดิน	
	➔ ความสำเร็จจากหญ้าแฝก.....	24 – 26
★	“ผ้าไหมย้อมสีจากใบหญ้าแฝก” ผลิตผลจากการพัฒนาเพื่อส่งเสริมเพิ่มมูลค่า ผ้าไหมทอมือของจังหวัดชัยภูมิและช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม โดย สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา	
	➔ สืบสานหญ้าแฝกสู่นานาชาติ.....	27 – 28
★	ผลงานที่ได้รับรางวัลชนะเลิศด้าน Outstanding People Participation ประเภท On-farm Applications and Socio-economic Impacts เรื่อง “The Green Latrine : A Low Cost Sustainable Sanitation Solution for Rural Settlements (A Case Study of a Pilot in a Household Setting in Busia, Kenya)” (สุภาสียะ : การแก้ไขปัญหาด้านสุขอนามัยที่ยั่งยืนและประหยัดสำหรับพื้นที่อยู่อาศัยในชนบท (กรณีศึกษาโครงการนำร่องในครัวเรือนในเมืองบูเซีย ประเทศเคนยา)) โดย Edwin Oyaro, Dr.Nicola Greene และ Henock Belete จากประเทศเคนยา	
	➔ ความเคลื่อนไหว.....	29 – 39





🌱 เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับหญ้าแฝก

หลากหลายสายพันธุ์หญ้าแฝก...

ปลูกอย่างถูกวิธี สู่ประโยชน์อย่างยั่งยืน

สุวิมล พุทธจรรยาวงศ์
งานศึกษาและพัฒนาที่ดิน

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2535 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พร้อมด้วย สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินไปตรวจเยี่ยมการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ในการนี้ได้ทรงปลูกหญ้าแฝกในแปลงทดลองของศูนย์ฯ และได้พระราชทานพระราชดำริโดยสรุป ดังนี้

ให้ดำเนินการปลูกหญ้าแฝก ซึ่งจะช่วยทั้งการอนุรักษ์ดินและน้ำ โดยรากของหญ้าแฝกจะอุ้มน้ำไว้ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความชุ่มชื้นในดินอันจะสามารถปลูกพืชอื่น เช่น ข้าวโพด หรือ ต้นไม้ยืนต้นอื่น ๆ ในบริเวณที่ปลูกหญ้าแฝกได้ และคุณสมบัติอีกอย่างหนึ่งของหญ้าแฝกก็คือ แฝกจะเป็นตัวกักเก็บไนโตรเจนและกำจัดสิ่งเป็นพิษหรือสารเคมีอื่น ๆ ให้ไหลลงไปยังแม่น้ำลำคลอง โดยกักให้ไหลลงไปในดินแทน

ให้ดำเนินการศึกษาและคัดเลือกพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ไปพร้อม ๆ กัน เพื่อที่จะได้นำไปส่งเสริมและขยายพันธุ์ในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป โดยเฉพาะตามไหล่เขาที่จะมีการพังทลายของดินมาก เช่นที่โครงการเขาชะรุ่ม และที่วัดญาณสังวราราม ก็ควรจะปลูกเช่นกัน และทรงแนะนำวิธีการปลูกว่าสมควรปลูกหญ้าแฝกก่อนหน้าฝนประมาณ 3 เดือน เพื่อที่จะให้ต้นหญ้าแฝกแข็งแรงพอที่จะทนต่อความแรงของน้ำในหน้าฝนได้ แต่ยังคงให้ศึกษาทดลองการปลูกหญ้าแฝกในร่องน้ำในลักษณะที่จะเป็น check dam ด้วย ตลอดจนที่สูงชันตามริมถนน ที่เห็นดินเปลือยอยู่ ให้นำแฝกไปปลูกเพื่อป้องกันดินพังทลายด้วย...

หลังจากนั้น ในวันที่ 25 มีนาคม 2535 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จพระราชดำเนินมาติดตามการเจริญเติบโตของหญ้าแฝกที่ทรงปลูก และได้พระราชทานพระราชดำริโดยสรุป ดังนี้



การปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการพังทลายของดิน อาจจะได้ผลนัก เนื่องจากพื้นที่มีร่มเงามาก แต่ให้ทดลองดูอาจจะมีหญ้าแฝกที่ทนร่มบ้าง โดยให้มีการปลูกหญ้าแฝกผสมกับพื้นที่ที่มีการก่อสร้าง Check dam และสำหรับพื้นที่ทำอ่างเก็บน้ำห้วยฮ่องไคร้ ที่มีความชุ่มชื้นสูง ให้ปลูกต้นไม้ที่ไม่ผลัดใบ เช่น ต้นตะแบก สะเดา

จากพระราชดำริด้านหญ้าแฝกที่ได้พระราชทาน นำมาสู่การปฏิบัติในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยได้จัดทำแปลงรวบรวมสายพันธุ์หญ้าแฝกไว้ได้ จำนวน 39 สายพันธุ์ และได้ส่งตัวอย่างหญ้าแฝกไปตรวจสอบ DNA ยังกรมพัฒนาที่ดิน เพื่อเก็บรักษาสายพันธุ์ที่ถูกต้องสำหรับการศึกษาวิจัย ซึ่งหญ้าแฝกในประเทศไทยสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ หญ้าแฝกลุ่ม (Lowland vetiver: *Chrysopogon zizanioides* L.) และหญ้าแฝกดอน (Upland vetiver: *Chrysopogon nemoralis* A. Camus) แปลงรวบรวมสายพันธุ์หญ้าแฝกได้รวบรวมหญ้าแฝกลุ่มจำนวน 20 สายพันธุ์ และหญ้าแฝกดอนจำนวน 19 สายพันธุ์ แสดงในตารางที่ 1

หญ้าแฝกลุ่ม มีใบและรากยาวกว่าหญ้าแฝกดอน เนื้อใบค่อนข้างเนียน มีไขเคลือบมาก ทำให้เจริญเติบโตได้ดีในที่ที่มีความชื้นสูง และในน้ำแช่ขัง ใบชี้ตรง เมื่อยาวเต็มที่หักพับเป็นมุมแหลม ไม่ชอบที่ร่มรำไร เจริญเติบโตและขยายกอได้อย่างรวดเร็ว แต่ต้องมีการตัดใบจึงจะมีอายุยืนยาว และรากมีกลิ่นหอม ซึ่งในการนำรากมาใช้จะไม่แนะนำให้ทำการขุดจากดิน จะต้องมีการปลูกเพื่อเก็บรากที่เฉพาะเจาะจง

หญ้าแฝกดอน พบทั่วไปในที่ค่อนข้างแห้งแล้ง สามารถขึ้นได้ทั้งในที่แดดจัดและที่ร่มรำไร กอเตี้ยกว่าหญ้าแฝกลุ่ม ใบหยาบ มีไขเคลือบน้อย ทำให้ดูกร้าน หลังปลูกเมื่อตั้งตัวได้แล้วต้องการการดูแลน้อยกว่าหญ้าแฝกลุ่ม

ในการปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ สายพันธุ์หญ้าแฝกลุ่มและหญ้าแฝกดอน มีคุณสมบัติในการอนุรักษ์ดินและน้ำไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้การเลือกสายพันธุ์หญ้าแฝกไปปลูกในพื้นที่ต้องคำนึงถึงความสามารถในการเจริญเติบโตและแตกกอของหญ้าแฝกในพื้นที่ ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโต ได้แก่ ร่มเงา ความลึกของดิน เนื้อดิน ความชื้นในดิน และระดับความสูงของพื้นที่ นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงลักษณะการปฏิบัติงาน เนื่องจากใบหญ้าแฝกดอนมีลักษณะใบค่อนข้างหยาบและคม อาจทำให้เกิดการระคายเคืองเมื่อมีการสัมผัส

ตารางที่ 1 แสดงสายพันธุ์หญ้าแฝกที่รวบรวมในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

	หญ้าแฝกลุ่ม		หญ้าแฝกดอน
1	ศรีลังกา	20	ใหม่ห้วยห้วย
2	สงขลา 3	21	ประจวบคีรีขันธ์
3	สุราษฎร์ธานี	22	ห้วยขาแข้ง
4	พระราชทาน (อินเดียเหนือ)	23	กำแพงเพชร 1
5	กำแพงเพชร 2	24	นครสวรรค์
6	สงขลา 1	25	ราชบุรี
7	สงขลา 2	26	ร้อยเอ็ด
8	ตรัง 1	27	เลย
9	ตรัง 2	28	สระบุรี 1
10	เชียงใหม่	29	สระบุรี 2
11	แม่ฮ่องสอน	30	กาญจนบุรี
12	เชียงราย	31	จันทบุรี
13	ฉะเชิงเทรา	32	พิษณุโลก
14	แม่แตง	33	อุดรธานี 1
15	พิจิตร	34	อุดรธานี 2
16	มอญใต้	35	นครพนม 1
17	แม่ลาน้อย	36	นครพนม 2
18	แม่เตี้ยะ	37	ชัยภูมิ
19	แม่แฮ	38	พัทลุง
		39	ปางกว้าง

นอกจากนี้ ภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้จัดทำเส้นทางเดินหญ้าแฝกเพื่อให้เป็นสถานที่เรียนรู้เกี่ยวกับ “หญ้าแฝก” ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต สภาพพื้นที่ที่พบโดยส่วนใหญ่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จะมีลักษณะเป็นดินตื้นภายใต้ป่าผสมผลัดใบ จึงเลือกปลูกหญ้าแฝกดอน สายพันธุ์ปางกว้างที่สามารถเจริญเติบโตได้ในสภาพดินตื้นและทนร่มได้ดี ส่วนใหญ่หญ้าแฝกที่ปลูกในพื้นที่ร่มรำไรจะเจริญเติบโตได้น้อยกว่าในพื้นที่โล่ง และควรปลูกหญ้าแฝกในช่วงผลัดใบของไม้ป่าในพื้นที่ (ช่วงเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์) เพื่อให้หญ้าแฝกจะได้มีแสงในการเจริญเติบโต พร้อมทั้งดูแลรักษาด้วยการใส่ปุ๋ยและรดน้ำ เพื่อให้หญ้าแฝกเจริญเติบโต แตกกอ และแข็งแรงเมื่อถึงฤดูฝน แนวรั้วหญ้าแฝกมีพร้อมที่จะดักตะกอนดินและซับน้ำฝนที่ไหลบ่าเอาไว้น้ำที่ป้องกันการชะล้างพังทลายสามารถช่วยลดความแรงของน้ำในร่องได้

เส้นทางเดินหญ้าแฝก ได้มีการปลูกหญ้าแฝกหลากหลายรูปแบบผสมผสานกันตามลักษณะของพื้นที่ **การปลูกหญ้าแฝกร่วมกับฝายชะลอน้ำ** ที่ทำจากไม้ไผ่และดินในร่องน้ำเพื่อช่วยเก็บกักน้ำ โดยบนตัวฝายได้ปลูกหญ้าแฝกจำนวน



3 แถว ในช่วงหน้าฝนแนวหญ้าแฝกที่อยู่ด้านบนจะช่วยดักเศษวัสดุที่ไหลมาในร่องน้ำ สามารถช่วยลดปริมาณเศษไม้ที่จะไหลไปกับน้ำลงสู่แหล่งน้ำตอนล่าง ส่วนรากหญ้าแฝกจะเพิ่มความแข็งแรงและความคงทนให้กับฝายชะลอน้ำ **การปลูกหญ้าแฝกเป็นรูปวีคว่ำ (Λ)** เพื่อลดความแรงของน้ำในร่อง โดยทำให้มวลของน้ำที่ไหลมาถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ทำให้การกัดเซาะร่องน้ำลดลง น้ำที่กระจายออกไปตามแถวหญ้าแฝกจะช่วยกระจายความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่ในบริเวณนั้น **การปลูกหญ้าแฝกบริเวณบ่อดักตะกอนดิน** โดยการปลูกหญ้าแฝกรอบขอบบ่อดักตะกอน เป็นการปลูกเพื่อรักษาบ่อดักตะกอนให้สามารถทำงานได้นานขึ้น ตะกอนบางส่วนจะตกตะกอนทับถมในบ่อดักตะกอน

การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ทำการเกษตรที่มีความลาดชัน สามารถเลือกรูปแบบการปลูกที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เช่น การปลูกหญ้าแฝกขวางความลาดชันเพื่อปลูกพืชไร่หรือพืชผัก **การปลูกหญ้าแฝกครึ่งวงกลมหยาบล้อมต้นไม้ผล** โดยปกติจะปลูกห่างจากทรงพุ่มไม้ผล 30-50 เซนติเมตร แต่ภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ปลูกโดยใช้รัศมี 2 เมตรจากต้นไม้ผล ในขณะที่ไม้ผลมีขนาดเล็กหรือเริ่มปลูกใหม่ และใช้พื้นที่ภายในวงหญ้าแฝกปลูกพืชผักหรือพืชไร่ร่วมด้วย ซึ่งการดูแลรักษาพืชผักหรือพืชไร่ก็จะเป็นการดูแลรักษาแนวหญ้าแฝกและต้นไม้ผลไปในขณะเดียวกัน

นอกจากนี้ ภายในเส้นทางเดินหญ้าแฝก ยังนำเสนอ **หลุมศึกษารากหญ้าแฝกในดินท่าลี่** ซึ่งเป็นดินที่พบมากที่สุดในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ซึ่งมีลักษณะดินเป็นดินตื้นหรือตื้นมาก ถึงชั้นเศษหินหนาแน่นภายใน 35 เซนติเมตรจากผิวดิน และพบชั้นหินที่กำลังสลายตัวที่ความลึก 35 เซนติเมตรลงไป วัตถุต้นกำเนิดดินเป็นหินภูเขาไฟที่สลายตัวผุพังอยู่กับที่และ/หรือเคลื่อนย้ายมาในระยะทางไม่ไกลนัก หญ้าแฝกที่ปลูกบนหลุมดิน ได้แก่ หญ้าแฝกดอน สายพันธุ์ปางกว้าง อายุ 1 ปี 10 เดือน เมื่อขุดเปิดหลุมเพื่อศึกษาลักษณะการกระจายของรากหญ้าแฝก พบว่า รากหญ้าแฝกมีการเจริญเติบโตหนาแน่นในดินชั้นบนจนถึงชั้นสะสมดินเหนียว (15-30 เซนติเมตร) และรากหญ้าแฝกบางส่วนสามารถซอนไชลงไประหว่างรอยแตกของชั้นหินผุ (หินต้นกำเนิด) (ลึกกว่า 30 เซนติเมตร) การซอนไชของรากหญ้าแฝก จะทำให้หินต้นกำเนิดมีการผุพังเร็วขึ้น เนื่องจากรากหญ้าแฝกจะช่วยนำน้ำและอากาศจากข้างบนลงสู่หินผุชั้นล่างได้มากขึ้น

ดังนั้น การปลูกหญ้าแฝกจำเป็นต้องเลือกสายพันธุ์หญ้าแฝกที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และเลือกช่วงเวลาปลูกให้สอดคล้องกับความสามารถในการดูแลรักษาหญ้าแฝก และเลือกรูปแบบการปลูกหญ้าแฝกที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เพื่อการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกอย่างยั่งยืน

ปลูกหญ้าแฝก เพิ่มดิน เก็บความชื้น สร้างธาตุอาหารให้กับพืช

งานพัฒนาที่ดิน

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ



“หญ้าแฝก” เป็นพืชในตระกูลหญ้าที่มีการเจริญเติบโตแบบแตกเป็นกอที่หนาแน่น สามารถพบได้
ทุกภูมิภาคของประเทศตามสภาพภูมิประเทศที่แตกต่างกันไปทั้งพื้นที่ลุ่มและพื้นที่ดอน บางแห่งเจริญเติบโต
กระจายอยู่ทั่วไปองพื้นที่ บางแห่งเจริญเติบโตอยู่อย่างหนาแน่นและทนแล้งได้ดี มีอายุยืนยาว

“หญ้าแฝก” มีชื่อวิทยาศาสตร์ *Chrysopogon zizanioides* (L) Roberty และมีชื่อสามัญ Vetiver Grass
จากการสำรวจในประเทศไทยพบว่ามี 2 ชนิด คือ หญ้าแฝกลุ่ม (หญ้าแฝกหอม) และหญ้าแฝกดอน (ใบคม) สามารถ
จำแนกตามแหล่งพันธุ์ได้ ดังนี้ หญ้าแฝกลุ่ม (หญ้าแฝกหอม) ได้แก่ แหล่งพันธุ์สุราษฎร์ธานี กำแพงเพชร 2 ศรีลังกา และ
สงขลา 3 ส่วนหญ้าแฝกดอน ได้แก่ แหล่งพันธุ์ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ร้อยเอ็ด กำแพงเพชร 1 นครสวรรค์ และแหล่งพันธุ์
เลย ซึ่งแต่ละแหล่งพันธุ์จะมีความเหมาะสมที่แตกต่างกันไป เช่น ในพื้นที่ลุ่มใกล้แหล่งน้ำ ที่ปลูกพืชสวนไม้ผล หรือพืช
ที่ต้องมีการเอาใจใส่ดูแลอย่างดี ควรปลูกหญ้าแฝกลุ่ม ส่วนพื้นที่ปลูกพืชไร่ในที่ดอน เช่น ข้าวโพด สับปะรด ควรปลูก
หญ้าแฝกดอนเพราะมีความทนแล้งได้ดี แต่ทั้งนี้ไม่ว่าจะนำหญ้าแฝกจากแหล่งพันธุ์ใดที่หามาได้สะดวกรวดเร็วทันต่อ
ฤดูกาล เมื่อปลูกลงในพื้นที่ตามหลักวิชาการแล้ว ควรมีการดูแลรักษาที่ต่อเนื่องซึ่งจะได้รับประโยชน์จากหญ้าแฝกอย่างแน่นอน
หญ้าแฝกมีคุณสมบัติลักษณะเด่นอยู่หลายประการ ที่ช่วยการฟื้นฟูทรัพยากรดิน รักษาความชุ่มชื้น พื้นฟูสิ่งแวดล้อมได้
เป็นอย่างดี จากข้อมูลการวิจัยในด้านต่าง ๆ ของกรมพัฒนาที่ดิน สรุปผลได้ว่า “หญ้าแฝก” มีลักษณะเด่นพิเศษ ดังนี้



1. หญ้าแฝกมีการแตกหน่อรวมเป็นกอเบียดกันแน่นไม่แผ่ขยายด้านข้างไปในวงกว้าง
2. มีการแตกหน่อและใบใหม่อยู่เสมอ
3. มีข้อและลำต้นที่ถี่ได้ผิวดินบน ขยายพันธุ์โดยใช้หน่อได้ตลอดทั้งปี
4. การขยายโดยเมล็ดน้อยมาก ไม่สามารถขยายพันธุ์เป็นวัชพืชได้
5. มีใบที่ยาวเมื่อตัด หรือเกี่ยวจะแตกใบใหม่ได้ง่าย แข็งแรง และย่อยสลายได้ยาก
6. มีระบบรากยาวสานกันแน่นช่วยอุ้มน้ำได้เป็นอย่างดี
7. บริเวณรากเป็นที่ยาศัยของจุลินทรีย์หลายชนิด
8. ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ดี ทนทานต่อโรคพืชทั่วไป
9. ส่วนที่เจริญอยู่ภายใต้ผิวดินช่วยให้หญ้าแฝกอยู่รอดได้ดีในสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกัน



ความสำคัญของการส่งเสริมการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ด้วยความเสื่อมโทรม
ของทรัพยากรดิน ส่วนใหญ่เกิดจากการที่ผิวดินถูกกัดเซาะจากฝนที่ตกลงมาและน้ำที่ไหลบ่ากัดเซาะพัดพาเอา
หน้าดินออกจากพื้นที่ไปพร้อมธาตุอาหารพืชเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดความสูญเสียหน้าดินที่มีความอุดมสมบูรณ์



ไปบางครั้งยังเกิดปัญหาดินพังทลายก่อให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่ทำการเกษตรและสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ซึ่งความสูญเสียที่เกิดขึ้นนั้นมีความรุนแรงที่มากน้อยแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝน ความลาดเทของพื้นที่และการใช้ประโยชน์ที่ดิน ส่งผลให้พื้นที่ซึ่งเดิมเคยมีความอุดมสมบูรณ์และให้ผลผลิตทางการเกษตรที่ดี เปลี่ยนเป็นให้ผลผลิตต่ำลง แม้ว่าจะเป็นพื้นที่ที่มีปริมาณน้ำฝนที่มากเพียงพอก็ตาม การไหลบ่าของน้ำฝนในปริมาณที่มาก แต่พื้นที่ไม่สามารถกักเก็บน้ำฝนได้อย่างเต็มที่ หรือพื้นที่ที่ฝนทิ้งช่วงไม่ตกต้องตามฤดูกาลและมีปริมาณน้ำฝนต่อปีต่ำ เป็นพื้นที่ที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำจึงต้องสร้างและเพิ่มศักยภาพทางการผลิต โดยนำวิธีการด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำด้วยวิธีต่าง ๆ เข้ามาใช้ในพื้นที่ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยเฉพาะการนำหญ้าแฝก ซึ่งเป็นพืชที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมในการที่จะรักษาดิน รักษาหน้า พื้นที่ดินเสื่อมโทรม สร้างดินใหม่ พื้นฟูสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมและยั่งยืนต่อไป

ด้วยคุณลักษณะที่พิเศษดังกล่าวของ **“หญ้าแฝก”** จึงได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำในระบบการปลูกพืช นำมาใช้ประโยชน์ในพื้นที่การเกษตร พื้นที่สาธารณะ โดยมุ่งเน้นในด้าน**การลดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน การช่วยเก็บกักตะกอนดินในพื้นที่ที่มีความลาดเท ตลอดจนการรักษาความชุ่มชื้นในพื้นที่ราบ และการฟื้นฟูพื้นที่ดินเสื่อมโทรม ช่วยในการเพิ่มศักยภาพด้านการปลูกพืชและการผลิตได้ดียิ่งขึ้น**

การเพิ่มปริมาณอินทรีย์วัตถุ เนื่องจากปริมาณรากหญ้าแฝกมีค่อนข้างมากและหนาแน่น มีมวลชีวภาพสูง และมีระบบการเจริญของรากแทรกลงไปใต้ดิน เมื่อมีรากบางส่วนหมดอายุเสื่อมสภาพตายไป จึงเป็นการเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้แก่ดิน สร้างความสมบูรณ์ให้แก่พื้นที่การเกษตร อีกทั้งยังมีใบของหญ้าแฝกที่ได้จากการตัดและเกี่ยวคลุมดินเพื่อช่วยคลุมความชื้น เมื่อย่อยสลายแล้วก็เป็นการเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้แก่ดินอีกทางด้วย

การเพิ่มปริมาณความชื้นในดิน ในพื้นที่ที่มีการปลูกหญ้าแฝกจะพบว่าดินสามารถเก็บความชื้นได้ดีและยาวนานกว่าพื้นที่ที่ไม่ได้ปลูกหญ้าแฝก เนื่องจากรากหญ้าแฝกมีการประสานกันหนาแน่นเป็นลักษณะร่างแห และหยั่งลึกลงไป ในแนวตั้ง เป็นตัวช่วยดูดซึมน้ำขึ้นมาใช้และเก็บไว้ในดิน ซึ่งจะเห็นได้จากการปลูกหญ้าแฝกในแปลงไม้ผล หรือแปลงพืชไร่ที่เจริญเติบโตอยู่ใกล้กอหญ้าแฝก จะมีการเจริญเติบโตที่ดีกว่าพืชที่ไม่ได้มีการปลูกหญ้าแฝกร่วมด้วย



การเพิ่มอัตราการระบายน้ำและอากาศในดิน ระบบรากของหญ้าแฝกที่แผ่กระจายมีส่วนช่วยให้ดินมีการระบายน้ำและอากาศได้ดีมากยิ่งขึ้นกว่าการที่ไม่มีรากหญ้าแฝก เนื่องจากระบบรากที่มีความยาวและแผ่กระจายในแนวดิ่งลึกลงไปใต้ดินส่งผลให้เกิดช่องว่างในดินจากรากที่หมดอายุกลายเป็นช่องหรือเกิดรูพรุนเล็ก ๆ แทรกในเนื้อดิน

สนับสนุนกิจกรรมของจุลินทรีย์ดิน ในบริเวณรากหญ้าแฝกพบว่าเชื้อจุลินทรีย์อยู่มากมายหลายชนิด ส่วนใหญ่มีผลดีต่อการเปลี่ยนแปลงธาตุอาหารพืชในดิน ช่วยดูดซับธาตุอาหารจากดิน ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมของจุลินทรีย์ในบริเวณราก และเป็นประโยชน์ต่อพืชเพราะได้นำธาตุอาหารในดินมาใช้



การใช้ประโยชน์หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ โดยการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่การเกษตรในแปลงเพาะปลูกพืช พื้นที่ดินเสื่อมโทรม หรือพื้นที่ดินที่มีปัญหา จึงมีส่วนช่วยฟื้นฟูและปรับปรุงดินให้มีสภาพดีขึ้น รวมทั้งสภาพโครงสร้างของดินด้วย เนื่องจากมีอินทรีย์วัตถุที่เพิ่มขึ้นทั้งระดับผิวดิน และในเนื้อดินจากกิจกรรมของจุลินทรีย์ ตลอดจนการรักษาความชุ่มชื้นในดินให้ยาวนานขึ้นจึงทำให้ดินเกิดการพัฒนา และมีความอุดมสมบูรณ์ที่เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่แปลงเกษตรจึงเป็นวิธีการอนุรักษ์ดินและน้ำอีกทางเลือกหนึ่งที่ช่วยให้เกษตรกรประหยัดต้นทุนด้านการดูแลพืช และช่วยเพิ่มผลผลิตได้เป็นอย่างมาก



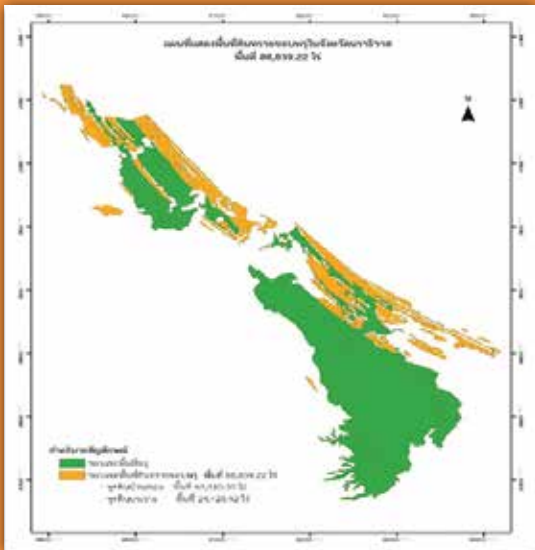
พันธุ์หญ้าแฝกที่เหมาะสมในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ในพื้นที่ดินทรายที่มีสภาพเป็นกรด

วิโรจน์ ปิ่นพรม (ข้อมูล)

นฤพิศ สุขสบาย (เรียบเรียง)

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงตระหนักถึงสภาพปัญหาที่ดินเสื่อมโทรม โดยทรงศึกษา ถึงศักยภาพของ “หญ้าแฝก” ซึ่งเป็นพืชที่มีคุณสมบัติพิเศษในการช่วย ป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดิน และอนุรักษ์ความชุ่มชื้นใต้ดินไว้ วิธีการปลูกใช้เทคโนโลยีแบบง่าย ๆ ที่เกษตรกรสามารถดำเนินการได้เอง โดยไม่ต้องให้การดูแลหลังการปลูกมากนัก อีกทั้งประหยัดค่าใช้จ่าย กว่าวิธีอื่น ๆ จึงพระราชทานพระราชดำริ ให้ดำเนินการศึกษาทดลองเกี่ยวกับ หญ้าแฝกเพื่อใช้ประโยชน์ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ



พื้นที่ขอบพรุที่มีสภาพเป็นสันทรายเกือบ 9 หมื่นไร่ ในอำเภอบาเจาะ อำเภอเมือง และอำเภอดากูบ จังหวัดนราธิวาส เป็นพื้นที่ที่มีน้ำท่วมถึง ในช่วงฤดูฝน เกษตรกรนำมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตรโดยการขุดยกร่อง เพื่อปลูกพืชผักพืชไร่ แต่เนื่องจากเนื้อดินเป็นดินทรายจนถึงดินทราย ปนดินร่วน มีปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดถึงกรดปานกลาง ระบายน้ำได้เร็ว มีความความชื้นต่ำ โดยภาพรวมแล้วเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ไม่เหมาะสำหรับการปลูกพืช เมื่อใช้ประโยชน์ไปนาน ๆ จะเกิดปัญหา ร่องพังทลายได้ง่าย เกิดการชะล้างหน้าดิน ทำให้ร่องทรุด สูญเสีย อินทรีย์วัตถุและธาตุอาหารในดิน ส่งผลให้ดินบริเวณดังกล่าว มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ อีกทั้งดินขาดความชื้นในหน้าแล้ง

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของ หญ้าแฝกในการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน รวมถึงช่วยกักเก็บความชื้นในดิน หญ้าแฝกยังช่วยเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ ของดินซึ่งส่งผลต่อการเจริญเติบโตของพืชที่ปลูก จึงได้ทำการศึกษาดูแลวิธีการจัดการดินที่เหมาะสมและการเจริญเติบโต ของหญ้าแฝกสายพันธุ์ต่าง ๆ ที่ปลูกในพื้นที่ดินทรายที่มีสภาพเป็นกรดจัด สำหรับใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์ดินและ น้ำในพื้นที่ดินทรายขอบพรุ ที่มีสภาพเป็นกรดจัด โดยทำการคัดเลือกพันธุ์หญ้าแฝกที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ได้ศึกษาสายพันธุ์หญ้าแฝกที่เหมาะสม 4 สายพันธุ์ ซึ่งกรมพัฒนาที่ดินได้มีการศึกษาแล้ว พบว่า เป็นสายพันธุ์ที่เจริญ เติบโตได้ดีในดินทรายจัดคือ สายพันธุ์หญ้าแฝกลุ่ม 2 สายพันธุ์ ได้แก่ สายพันธุ์สงขลา 3 และสายพันธุ์กำแพงเพชร 2 อีกทั้งได้ศึกษาสายพันธุ์หญ้าแฝกดอน 2 สายพันธุ์ คือ สายพันธุ์นครสวรรค์ และสายพันธุ์ร้อยเอ็ด



โดยในขั้นตอนการเตรียมแปลงนั้น ในพื้นที่ดินทรายจัดที่มีสภาพเป็นกรดจัด จำเป็นต้องปรับสภาพดินโดยใช้ปูนขาวหว่านบนร่องตามค่าความต้องการปูนของดิน หรือประมาณ 450 กิโลกรัมต่อไร่ ปล่อยทิ้งไว้ 2 สัปดาห์ก่อนทำการปลูกหญ้าแฝก ซึ่งในช่วง การเจริญเติบโต 4 เดือนแรก หญ้าแฝกสายพันธุ์ร้อยเอ็ด สายพันธุ์กำแพงเพชร 2 และสายพันธุ์สงขลา 3 สามารถเจริญเติบโตได้ดีไม่แตกต่างกัน ส่วนหญ้าแฝกสายพันธุ์นครสวรรค์ เจริญเติบโตช้าที่สุด หลังจากการตัดใบ หญ้าแฝกเหนือผิวดินที่ระดับ 20 เซนติเมตร (ในช่วงออกดอก) หญ้าแฝกมีการแตกกอเพิ่มขึ้น

โดยในช่วงระยะเวลา 1 ปีแรก หญ้าแฝกสายพันธุ์กำแพงเพชร 2 สามารถเจริญเติบโตได้ดีที่สุด ให้มวลชีวภาพ ใบหญ้าแฝกเหนือผิวดินที่ระดับ 20 เซนติเมตร เฉลี่ยถึง 679.54 กรัมต่อกอต่อปี รองลงมา คือ หญ้าแฝก สายพันธุ์ร้อยเอ็ด และสายพันธุ์สงขลา 3 ให้มวลชีวภาพ 547.01 กรัมต่อกอต่อปี และ 448.75 กรัมต่อกอต่อปี ตามลำดับ ส่วนหญ้าแฝกสายพันธุ์นครสวรรค์ ให้มวลชีวภาพน้อยที่สุดเพียง 395.40 กรัมต่อกอต่อปี และในใบหญ้าแฝก เมื่อนำไปวิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหารพืช พบว่า มีปริมาณธาตุไนโตรเจนอยู่ในช่วง 8.13-12.25 กรัมต่อกิโลกรัม ปริมาณ ธาตุฟอสฟอรัสอยู่ในช่วง 1.72-2.91 กรัมต่อกิโลกรัม ปริมาณธาตุโพแทสเซียมอยู่ในช่วง 12.40-18.81 กรัมต่อกิโลกรัม ส่วนธาตุอาหารรองและธาตุอาหารเสริมจะมีอยู่ในปริมาณที่น้อย และพบในปริมาณใกล้เคียงกันในทุกสายพันธุ์

การตัดเอาใบหญ้าแฝกมาคลุมแปลง ภายใน 1 ปี ใบหญ้าแฝกมีการย่อยสลายเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดิน พบว่า มีปริมาณอินทรีย์วัตถุเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน (1.54-2.53 เปอร์เซ็นต์) เมื่อเทียบกับแปลงที่ไม่คลุมดินด้วยหญ้าแฝก (1.14 เปอร์เซ็นต์) นอกจากนี้ ใบหญ้าแฝกที่คลุมดินยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการป้องกันการชะล้างหน้าดินกักเก็บ ธาตุอาหารไว้ในดินรวมทั้งเป็นการรักษาความชื้นไว้ในดินได้อีกด้วย



จากข้อมูลการศึกษาการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ดินทรายจัดที่มีสภาพเป็นกรดจัด สามารถใช้เป็นข้อมูลให้กับเกษตรกรหรือประชาชนที่สนใจนำไปประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ของตนเอง ที่มีพื้นที่เป็นดินทรายจัด ที่มีสภาพเป็นกรดจัด โดยการใช้วัสดุปุ๋ยในอัตราเท่ากับความต้องการปุ๋ย หรือประมาณ 450 กิโลกรัมต่อไร่ ในการปรับปรุงสภาพความเป็นกรดของดิน และสามารถเลือกสายพันธุ์หญ้าแฝกที่เหมาะสม คือ สายพันธุ์กุ่มแพงเพชร 2 สายพันธุ์ร้อยเอ็ด หรือสายพันธุ์สงขลา 3

จากพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงมีพระปรีชาสามารถเกี่ยวกับการพัฒนาดิน โดยการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ทำให้เกษตรกรสามารถนำพื้นที่มาใช้ประโยชน์ทางการเกษตรได้ในทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงได้นำความรู้ดังกล่าวมาเผยแพร่เพื่อหวังให้เป็นประโยชน์แก่เกษตรกรและผู้สนใจต่อไป





ขยายผลการใช้ประโยชน์หญ้าแฝก

**“หญ้าแฝก” ศาสตร์พระราชาเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ :
ผลการดำเนินงานและผลสัมฤทธิ์จากการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก
ตามแนวพระราชดำริ**

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

สิ่งที่ดีมีประโยชน์นั้นจะต้องใช้ให้ถูกต้องตามหลักวิชาและเหมาะสมกับสภาพการณ์ทั่วไปด้วย จึงจะได้ผล
ที่พึงประสงค์ อย่างเช่น การปลูกหญ้าแฝกจะต้องปลูกให้ชิดติดกันเป็นแถวและวางแนวให้เหมาะสม
กับลักษณะภูมิประเทศ เป็นต้นว่าบนพื้นที่สูงจะต้องปลูกตามแนวขวางของความลาดชันและร่องน้ำ
บนพื้นที่ราบจะต้องปลูกรอบแปลงหรือปลูกตามร่องสลักกับพืชไร่ ในพื้นที่เก็บกักน้ำจะต้องปลูกเป็นแนว
เหนือแหล่งน้ำหญ้าแฝกที่ปลูกโดยหลักวิธีดังนี้ จะช่วยป้องกันการพังทลายของหน้าดินรักษาความชุ่มชื้นในดิน
เก็บกักตะกอนดินและสารพิษต่าง ๆ ไม่ให้ไหลลงแหล่งน้ำ ซึ่งจะอำนวยผลเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง
แก่การอนุรักษ์ดินและน้ำ ตลอดจนการฟื้นฟูดินและป่าไม้ให้สมบูรณ์ขึ้น

พระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
พระราชทานแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2540

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้น้อมนำพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง มาดำเนิน
โครงการตามพระราชประสงค์ โครงการตามพระราชดำริ และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง เพื่อส่งเสริม
และพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรในพื้นที่ในทุภูมิ ซึ่งในมิติด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรดินและน้ำ รวมไปถึงผลกระทบ
ทางด้านสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากการชะล้างพังทลายของดิน กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการได้กำหนดเป็นนโยบาย
ให้หน่วยงานจัดทำโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยส่งเสริมราษฎรในพื้นที่
ปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ราษฎรสามารถนำความรู้ที่ได้รับนำไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนและชุมชน
รอบข้าง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการใช้พื้นที่เพาะปลูกให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดิน
และพื้นที่ป่าอย่างเป็นระบบ และส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อย่างเหมาะสม





หญ้าแฝก จัดเป็นหญ้าเขตร้อนที่ขึ้นอยู่ตามธรรมชาติ กระจายอยู่ทั่วไปในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งในประเทศไทย จะพบหญ้าแฝกขึ้นอยู่ตามธรรมชาติในพื้นที่ทั่วไปจากที่ลุ่มจนถึง ที่ดอน สามารถขึ้นได้ในดินเกือบทุกชนิด เป็นพืชตระกูลหญ้า ขึ้นเป็นกอหนาแน่น เจริญเติบโตโดยการแตกกออย่างรวดเร็ว เส้นผ่านศูนย์กลางกอประมาณ 30 เซนติเมตร ความสูงจากยอด ประมาณ 0.5 ถึง 1.5 เมตร ลักษณะใบแคบยาวประมาณ 75 เซนติเมตร ความสูงจากยอดประมาณ 75 เซนติเมตร ความกว้างประมาณ 8 มิลลิเมตร ค่อนข้างแข็ง หากนำมาปลูกติดต่อกันเป็นแนวยาว ขวางแนวลาดเทของพื้นที่ ซึ่งอยู่เหนือดินจะแตกกอติดต่อกัน เหมือนรั้วต้นไม้สามารถกรองเศษพืชและตะกอนดิน ซึ่งถูกน้ำชะล้าง พัดพามาตกทับถมดินติดอยู่กับกอหญ้าเกิดเป็นคันดินตามธรรมชาติได้ หญ้าแฝกเป็นพืชที่มีระบบรากลึกเจริญเติบโตในแนวตั้งมากกว่า ออกทางด้านข้าง และมีจำนวนรากมากจึงเป็นพืชที่ทนแล้งได้ดี รากจะประสานติดต่อกันแน่นหนาเสมือนม่านหรือกำแพงใต้ดิน สามารถกักเก็บน้ำและความชื้นได้ ระบบรากแผ่ขยายกว้างเพียง 50 เซนติเมตร โดยรอบกอเท่านั้น ไม่เป็นอุปสรรคต่อพืชที่ปลูกข้างเคียง จัดเป็นมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำวิธีหนึ่งที่สามารถช่วยให้ดิน มีความชื้นและรักษาหน้าดินเพื่อใช้สำหรับปลูกพืชเศรษฐกิจ

การใช้หญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำดังกล่าว เป็นวิธีการ ที่ง่ายมาก ซึ่งจะเป็นการนำไปสู่การพัฒนาระบบเกษตรกรรม ในเขตพื้นที่การเกษตรน้ำฝนให้มีความมั่นคงและยั่งยืน สามารถนำ วิธีการนี้ไปใช้ในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อรักษาและอนุรักษ์สภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ เช่น พื้นที่สองข้างขอบทาง คลองชลประทาน อ่างเก็บน้ำ บ่อน้ำ ป่าไม้ ป้องกันขอบตลิ่ง คอสะพาน ไหล่ถนน เป็นต้น



พันธุ์หญ้าแฝก

หญ้าแฝก จัดว่าเป็นพืชตระกูลหญ้า ชนิดหนึ่งที่พบได้ทั่วไป มีลักษณะเป็นกอ ใบแคบ และยาว ออกดอกลักษณะรากฝอยสานกันแน่น และรากมีความยาวเป็นพิเศษ หญ้าแฝกกระจาย ตัวอยู่ทั่วทุกพื้นที่ เจริญเติบโตง่าย ดูแลได้ไม่ยาก ทนแล้งได้เป็นอย่างดี จากการสำรวจทั่วโลก พบว่า หญ้าแฝกมีทั้งหมด 12 ชนิด และพบในประเทศไทย 2 ชนิด ดังนี้

1. กลุ่มพันธุ์หญ้าแฝกลุ่ม ได้แก่ สายพันธุ์ สุราษฎร์ธานี กำแพงเพชร 2 ศรีลังกา สงขลา 3 ฯลฯ
2. กลุ่มพันธุ์หญ้าแฝกดอน ได้แก่ สายพันธุ์ ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ร้อยเอ็ด กำแพงเพชร 1 นครสวรรค์ ฯลฯ

การปลูกหญ้าแฝก

วิธีเพาะชำเพื่อนำไปปลูก เป็นวิธีการขยายพันธุ์หญ้าแฝกที่ง่ายและได้ผลดีที่สุด เหมาะกับภาคเกษตรกร และครัวเรือนทั่วไป ควรปลูกในช่วงต้นฤดูฝนเพราะดินจะมีความชื้นสูง โดยเริ่มจากการแยกหน่อออกจากกอ ให้เป็นต้น ๆ ตัดใบให้มีความยาวเหลือแค่ 20 เซนติเมตร และตัดรากให้สั้น นำไปแช่น้ำนาน 5-7 วัน รอให้แตกรากก่อน จะนำไปปลูกในดิน โดยเว้นระยะห่างระหว่างต้น 5 เซนติเมตร และระหว่างแถว 50 เซนติเมตร ดูแลรดน้ำเป็นประจำ ใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 ต้นละ 1 ช้อนชา เมื่อดันกล้ามีอายุ 4-6 เดือน สามารถขุดมาเพาะชำในถุงพลาสติกที่มีวัสดุที่ระบายน้ำได้ดี และมีธาตุอาหารสมบูรณ์ หากจะนำไปปลูกให้ปลูกลงในหลุมดินร่วนปนทรายที่มีปุ๋ยหมักรองกัน กลบดินในหลุมปลูกให้ต่ำกว่าระดับผิวดินปกติ เพื่อให้มีน้ำขัง และไหลซึมลงดินได้



วิธีการดูแลหญ้าแฝก

- รักษาความชื้นในดิน หลังจากปลูกเสร็จ ต้องกักเก็บความชื้นในดินไว้นาน 15 วัน ด้วยการดูแลรดน้ำตามปกติ อย่าปล่อยให้ดินแห้ง
- ตัดใบในฤดูฝน ในหน้าฝนช่วงต้นควรตัดใบให้ยาวแค่ 5 เซนติเมตร เพื่อให้แตกหน่อ ส่วนช่วงกลางฤดูควรตัดใบให้ยาวประมาณ 45 เซนติเมตร เพื่อให้ได้กอดีที่แน่นหนาสามารถรับน้ำไหลผ่านได้ และในช่วงปลายฤดู แนะนำให้ตัดใบสั้นเหลือเพียง 5 เซนติเมตร เพื่อให้ใบแตกออกในช่วงแล้ง
- ดูแลทั่วไป รดน้ำตามปกติ ใส่ปุ๋ย กำจัดวัชพืช และปลูกหน่อใหม่เพื่อซ่อมแซมหน่อเก่าในช่วงฤดูฝนให้ต้นเจริญเติบโตเต็มที่พร้อมใช้งานตามประโยชน์ของหญ้าแฝก

วิธีการดูแลหญ้าแฝก

การปลูกหญ้าแฝกจะช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำให้อุดมสมบูรณ์ ป้องกันการกัดเซาะและพังทลายของหน้าดิน ปรับสภาพดินที่เสื่อมโทรมให้กลับมาสมบูรณ์ได้อีกครั้ง ด้วยลักษณะรากฝอยที่สานกันแน่นและความยาวที่ยังลึกลงดิน จะช่วยพยุงดินให้แน่นหนาเหมือนกำแพงที่ทนแรงกัดเซาะ โอบอุ้มความชื้นไว้ใต้ดินลึกเพื่อปรับสภาพดินให้อุดมสมบูรณ์ ข้อนา ๆ ที่กอดต้นนั้นช่วยกรองตะกอนดินและเศษซากต่าง ๆ ที่ไหลมากับน้ำได้ ชะลอความเร็วและความแรงของน้ำไหลบ่า นอกจากนี้ยังมีประโยชน์ด้านอื่น ๆ อีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการนำมาทำแนวกันรั้ว ควบคุมมลพิษ ปลูกกักเก็บความชื้นให้ได้ผล อีกทั้งยังเป็นพืชเศรษฐกิจที่สามารถนำมาทำงานหัตถกรรม เช่น สานเสื่อ สานกระบี่ สานตะกร้า ทำมูลี่ แจกัน พวงกุญแจ ที่รองแก้ว เป็นต้น เพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับเกษตรกรได้อีกด้วย

ผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

1) สนับสนุนโครงการฯ: การส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่โครงการตามพระราชประสงค์ โครงการตามพระราชดำริ และโครงการหลวง

2) ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของราษฎร: การรณรงค์เพื่อให้ราษฎรในพื้นที่โครงการตามพระราชประสงค์ โครงการตามพระราชดำริ และโครงการหลวง และหน่วยงานภาคีเครือข่าย เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ทหารหน่วยเฉพาะกิจ จงอางศึก ตำรวจพลร่มค่ายนเรศวร ชุดปฏิบัติการกิจการพลเรือน กองกำลังสุรสีห์ ที่ 110 เป็นต้น เข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ รวมทั้งตระหนักถึงคุณประโยชน์จากหญ้าแฝก สามารถนำหญ้าแฝกไปใช้ประโยชน์ในการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ลดการสูญเสียอินทรีย์วัตถุ เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ และทำให้ผลิตผลทางการเกษตรเพิ่มขึ้น

พื้นที่ดำเนินการ

ปี 2566

1. โครงการหมู่บ้านสหกรณ์สันกำแพง อำเภอแม่ออน ตามพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่
2. โครงการตามพระราชประสงค์หมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ ป่าละอู หนองพลับ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. โครงการตามพระราชประสงค์หมู่บ้านสหกรณ์ป่าเต็ง หุบกะพง ดอนขุนห้วยกลัดหลวง จังหวัดเพชรบุรี

ปี 2567 ดำเนินการขยายผลในพื้นที่โครงการรักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน 7 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน น่าน พิจิตร อุตรดิตถ์ และเลย

วิธีการดำเนินโครงการฯ

1. ประสานงานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายและราษฎรกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง เตรียมความพร้อมพื้นที่ดำเนินการ
2. จัดทำแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนการดำเนินงาน
3. ดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมตามแผน
 - สัมมนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหญ้าแฝก สายพันธุ์หญ้าแฝก และการปลูกหญ้าแฝก
 - สัมมนาการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากหญ้าแฝกสู่การสร้างอาชีพและรายได้
 - สาธิตการปลูกหญ้าแฝกพร้อมขยายผลการปลูกหญ้าแฝกสู่ชุมชน



ประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการฯ

1. ราษฎรในพื้นที่โครงการฯ และหน่วยงานภาคีเครือข่าย ได้แสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณมีส่วนร่วมกันปลูกหญ้าแฝกตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
2. ราษฎรในพื้นที่โครงการฯ และหน่วยงานภาคีเครือข่าย มีส่วนร่วมในการปลูกหญ้าแฝก เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรดิน น้ำ และสิ่งแวดล้อม
3. ลดปัญหาบริเวณที่มีแนวโน้มที่จะเกิดการเคลื่อนตัวของดิน การชะล้าง และการพังทลายของดิน ช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำ

ตัวอย่างกิจกรรม/โครงการ

1. กิจกรรมปลูกหญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พลิกฟื้นผืนดินให้ชุ่มชื้น
2. กิจกรรมอบรมส่งเสริมให้ความรู้การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่แปลงเกษตร พลิกฟื้นผืนดินให้ชุ่มชื้น
3. กิจกรรมการปลูกหญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อสร้างความชุ่มชื้น ลดการชะล้างพังทลายของดิน เป็นการอนุรักษ์ดินและน้ำ จำนวน 40,000 ต้น
4. การจัดการอบรมให้ความรู้การใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรดิน และน้ำ และป้องกันการชะล้างพังทลายของดินตามแนวพระราชดำริ รวมทั้งสาธิตวิธีการขยายพันธุ์หญ้าแฝก และสาธิตการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหญ้าแฝกจำนวน 4 รุ่น
5. การศึกษาดูงาน ณ ศูนย์การเรียนรู้หญ้าแฝก กองพลทหารราบที่ 9 ค่ายสุรสีห์ จังหวัดกาญจนบุรี และศูนย์สาธิตการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก ด้านป่าไม้ที่ 4 จังหวัดกาญจนบุรี



▲ กิจกรรมอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับหญ้าแฝก

▲ กิจกรรมจิตอาสาปลูกหญ้าแฝก

▲ กิจกรรมศึกษาดูงาน ณ ศูนย์สาธิตการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก ด้านป่าไม้ที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่



แฝกกับอาชีพที่ยั่งยืน

“ปลูกหญ้าแฝก” สร้างรายได้เสริม ลงทุนน้อย มีเงินเก็บทุกปี

ปัญญาพร ตั้งศิริ นักวิชาการเกษตรชำนาญการ
สถานีพัฒนาที่ดินสกลนคร สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5 กรมพัฒนาที่ดิน



หญ้าแฝก เป็นพืชที่มีระบบรากลึกและแผ่กระจายลงไปในดินตรง ๆ เป็นพืชที่มีอายุได้หลายปี ขึ้นเป็นกอแน่น สามารถขยายพันธุ์ที่ได้ผลรวดเร็ว การปลูกหญ้าแฝกส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นในเรื่องการอนุรักษ์ดินและน้ำ ลดการชะล้างพังทลายของดิน การช่วยเก็บกักตะกอนดินในพื้นที่ลาดชัน แต่จากผลของการวิจัยของกรมพัฒนาที่ดิน พบว่า หญ้าแฝกยังมีลักษณะในด้านการฟื้นฟูทรัพยากรดินด้วย ซึ่งช่วยให้ดินมีศักยภาพในการให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ดินเสื่อมโทรมหรือพื้นที่ดินมีปัญหาจึงมีส่วนช่วยฟื้นฟูและปรับปรุงดินให้มีสภาพดีขึ้น เนื่องจากผลของอินทรีย์วัตถุที่เพิ่มขึ้น และกิจกรรมของจุลินทรีย์บริเวณรากหญ้าแฝก รวมทั้งการมีความชื้นที่ยาวนานขึ้น สภาพดินจึงมีการพัฒนา และความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ

นายเดชพร คำตะลา หรือ ผู้ใหญ่เดช อยู่บ้านเลขที่ 146 หมู่ที่ 2 บ้านกุดเรือใหญ่ ตำบลนาซอ อำเภอดงเจริญ จังหวัดสกลนคร เป็นหมอดินอาสาประจำตำบลนาซอ ซึ่งได้เริ่มปลูกหญ้าแฝกมาตั้งแต่ ปี 2559 โดยเริ่มจากหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย (นพค.2 สนภ.2 นทพ.) ได้เข้ามาดำเนินการขุดลอกห้วยชีหมู (คลองบ้านหนองแวงน้อย) ในพื้นที่บริเวณหมู่บ้านหนองแวงน้อย ระยะทาง 6.478 กิโลเมตร ปริมาณดินขุด 273,260 ลูกบาศก์เมตร เนื่องจากลำห้วยชีหมู น้ำมีลักษณะตื้นเขิน เมื่อดำเนินการเสร็จสิ้น ผู้นำชุมชนและหมอดินอาสาจึงมีการปรึกษากันในชุมชน ถึงแนวทางการป้องกันการชะล้างและการพังทลายของดินริมฝั่งห้วยซึ่งขุดลอกใหม่โดยดำเนินการติดต่อขอรับสนับสนุนกล้าหญ้าแฝก จากสถานีพัฒนาที่ดินสกลนคร มาปลูกบริเวณขอบริมฝั่งห้วยที่ขุดลอกใหม่ โดยความร่วมมือจากชาวบ้าน ผู้นำชุมชน หมอดินอาสา กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ และเจ้าหน้าที่หน่วยจากสถานีพัฒนาที่ดินสกลนคร และกลุ่มชาวบ้านมีการดำเนินกิจกรรมดูแลรักษาหญ้าแฝกที่ปลูกมาจนถึงปัจจุบัน



ผู้ใหญ่เดช เล่าว่า จากการรณรงค์ปลูกแฝกรอบห้วยชี้หมู พบว่า เมื่อระยะเวลาผ่านไป 1 ปี หญ้าแฝกเจริญเติบโตดีและมีการแตกกอแน่น จำนวนหน่อตอกอมีปริมาณมาก จึงได้ปรึกษากับเจ้าหน้าที่ของสถานีพัฒนาที่ดินสกลนครว่า หากต้องการจะขยายพันธุ์หญ้าแฝกในหมู่บ้านของตนเอง ให้คนในหมู่บ้านนำไปปลูกในพื้นที่ให้สามารถขยายพันธุ์หญ้าแฝกไว้ใช้เองและสามารถสร้างเป็นรายได้เสริมได้หรือไม่ เจ้าหน้าที่จากสถานีพัฒนาที่ดินสกลนครได้มาให้คำแนะนำและบอกวิธีการขยายพันธุ์ตามหลักวิชาการ จนสามารถขยายพันธุ์หญ้าแฝกไว้ใช้เองได้ ตลอดจนส่งเสริมให้คนในหมู่บ้านปลูกหญ้าแฝกทุกครัวเรือน ส่งเสริมให้โรงเรียนและวัดปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดินตามขอบสระน้ำ ไหล่ทางที่มีความลาดชันบนขอบคันนาที่เสี่ยงต่อการกัดเซาะของน้ำ และบริเวณห้วยอื่น ๆ ในตำบล ได้รณรงค์ให้ประชาชนปลูกหญ้าแฝกและจัดทำแปลงขยายพันธุ์ เพื่อรวมกลุ่มกันก่อตั้งเป็นธนาคารหญ้าแฝก ในช่วงฤดูฝน จะทำการขุดกล้าหญ้าแฝกเพื่อจัดทำมัดกล้าหญ้าแฝกแบบเปลือยราก เพื่อจำหน่ายให้แก่ผู้ที่สนใจ และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต่อไป





แต่เดิมเกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่ มีรายได้จากการทำนาเป็นหลัก ดินในที่ลุ่มมีลักษณะเป็นทราย เป็นดินกลุ่มชุดดินที่ 18 ซึ่งสภาพพื้นที่เป็นที่ราบเรียบ ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ การระบายน้ำค่อนข้างเร็ว ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ ส่วนในพื้นที่ดอนมีลักษณะเป็นดินตื้น เป็นดินกลุ่มชุดดินที่ 49 ซึ่งสภาพพื้นที่เป็นที่ราบเรียบ การระบายน้ำของดินดี ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ เนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดมากถึงกรดจัด ดินตื้นเป็นอุปสรรคต่อการขนไของรากพืช นอกจากนี้ยังมีส่วนที่เป็นดินน้อยทำให้มีความสามารถในการดูดซับธาตุอาหารและอุ้มน้ำต่ำ พืชจะขาดน้ำ ทำให้เหี่ยวเฉาไวกว่าพื้นที่อื่น ควรใช้วัสดุคลุมดินหรือปลูกหญ้าแฝก เพื่อรักษาความชื้นและลดการกัดกร่อนของดิน พัฒนาแหล่งน้ำไว้ใช้ในระยะเวลาที่ฝนทิ้งช่วงนาน และเพื่อปรับปรุงพื้นดินเสื่อมโทรมให้กับมาอุดมสมบูรณ์เหมาะกับการเพาะปลูกอีกครั้ง จนกลายเป็นอาชีพเสริม สร้างเงินเก็บรายปีได้เป็นอย่างดี

“หญ้าแฝก ประโยชน์รอบด้านปลูกเพื่อบำรุงดินหรือปลูกไว้ขาย ก็ได้ทั้งนั้น”

ผู้ใหญ่เดช บอกว่า หลังจากที่ได้มีการนำหญ้าแฝกที่ได้รับต้นพันธุ์มาจากกรมพัฒนาที่ดินมาปลูก ซึ่งในปีแรกก็ได้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในแง่ของการช่วยป้องกันดินถล่ม น้ำท่วมฉับพลันได้ในระดับหนึ่ง จึงได้มีการขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มไว้บริเวณรอบขอบสระ รวมถึงปลูกแซมไว้ใต้ต้นไม้ใหญ่กระจายอยู่ทั่วสวนบนพื้นที่กว่า 8 ไร่ จนมีคนเข้ามาติดต่อขอซื้อต้นพันธุ์เพื่อนำไปปลูก ซึ่งในช่วงแรกก็ยังไม่ขาย เพราะจุดประสงค์ปลูกไว้เพื่อกันหน้าดินพังทลาย แต่ช่วงหลัง ๆ เริ่มมีคนเข้ามาขอซื้อเยอะขึ้นจึงตัดสินใจลงชุดต้นพันธุ์ขายดู ปรากฏว่าหญ้าแฝกกลายเป็นพืชสร้างรายได้ที่ดีมาก ๆ เมื่อเทียบกับการปลูก การดูแลที่ง่าย และเงินลงทุนน้อย ใช้ระยะเวลาปลูกเพียง 6-7 เดือน สามารถขุดขายได้ ซึ่งพันธุ์หญ้าแฝกที่ปลูกจะเลือกปลูกสายพันธุ์สงขลา 3 ที่เหมาะกับพื้นที่ตรงนี้ ซึ่งเป็นพื้นที่ลุ่ม โดยสามารถปลูกหญ้าแฝกเป็นแถวรอบขอบเขตพื้นที่ ซึ่งจะช่วยยึดดินไม่ให้พังทลายและช่วยรักษาความชื้นในดินเอาไว้



เทคนิคการปลูก

การเตรียมดิน ไถตากดินทิ้งไว้ 1 สัปดาห์ จากนั้นใช้รถบ้นตีดินให้ละเอียดแล้วตากดินทิ้งไว้อีกประมาณ 3-4 วัน ก่อนปลูกรดน้ำให้ดินชุ่ม แล้วเตรียมต้นพันธุ์ที่แช่น้ำทิ้งไว้จนรากออกมามาลงหลุมปลูก ในอัตราหลุมละ 3-4 ต้น ระยะห่างระหว่างต้น 50x50 เซนติเมตร เพื่อให้การแตกกอดีแตกกอใหญ่ เพิ่มจำนวนต้นต่อกอ และเป็นระยะที่กำลังเหมาะสมสำหรับการปลูกเชิงการค้า แต่ถ้าต้องการปลูกเพื่อกันหน้าดินพังทลาย ควรปลูกในระยะ 5 เซนติเมตร

การให้น้ำ หลังจากปลูกเสร็จในช่วงสัปดาห์แรกให้น้ำทุกวัน จากนั้นสัปดาห์ที่สอง ให้ลดปริมาณน้ำลงเหลือวันเว้นวัน เมื่อเข้าสู่สัปดาห์ที่สาม ลดปริมาณการให้น้ำลงอีกเหลือเป็น 2-3 วันครั้ง จนเหลืออาทิตย์ละครั้ง ให้แบบนี้ไปเรื่อย ๆ จนถึงวันเก็บเกี่ยว หากปลูกโดยการเดินสายน้ำหยด จะใช้เวลาการปลูกจนถึงเก็บเกี่ยวประมาณ 6-7 เดือน สามารถขุดต้นพันธุ์ขายได้ แต่ถ้าปลูกตามฤดูกาลโดยรอเพียงน้ำฝน ต้องใช้ระยะเวลาการปลูกยาวนานถึง 1 ปี ถึงจะสามารถขุดต้นพันธุ์ออกมาขายได้



การให้ปุ๋ย ใช้เพื่อเร่งการแตกกอ เนื่องจากมีจุดประสงค์การปลูกเพื่อขายต้นพันธุ์ จึงต้องการจำนวนต้นเยอะ ๆ หากมีการแตกกอดีจะได้หลายต้น คือการเพิ่มรายได้ขึ้นมา โดยสูตรปุ๋ยที่ใช้เป็นปุ๋ยลดต้นทุนสูตรหมักเอง มีส่วนผสม ดังนี้

1. เมล็ดถั่วเหลืองบด จำนวน 1 กิโลกรัม
2. กากน้ำตาล จำนวน 1 กิโลกรัม
3. น้ำมะพร้าว จำนวน 5 ลิตร
4. จุลินทรีย์ พด. 2 จำนวน 1 ชอง

แล้วนำส่วนผสมทั้งหมดมาหมักทิ้งไว้สัก 1 เดือน แล้วนำมาใช้ละลายในน้ำเปล่า 20 ลิตร ต่อปุ๋ยน้ำหมัก 20 ซีซี ปุ๋ยพร้อมระบบน้ำสัปดาห์ละครั้ง ช่วยลดต้นทุนค่าปุ๋ยจากแทนที่จะใส่ปุ๋ยยูเรียเม็ดกระสอบละ 500-600 บาท ลดลงมาเหลือต้นทุนค่าปุ๋ย 100 บาท

การดูแลตัดแต่งกอ ในรอบของการปลูกหญ้าแฝกจะทำการตัดแต่งกอเพียง 1-2 ครั้งเท่านั้น โดยครั้งแรกตัดช่วงอายุ 3 เดือน ด้วยการใช้เครื่องตัดหญ้าตัดให้สุดถึงโคนเหมือนกับการตัดหญ้าทั่วไป หลังจากนั้นไม่กี่วันจะงอกออกมาเป็นกอในขณะที่หญ่ายังไม่ทันขึ้นเลย ส่วนอีกครึ่งจะตัดหรือไม่ตัดก็ได้ คือตัดก่อนจะชูด 3 เดือน ภายใน 3 เดือนหลังจากตัด หญ้าแฝกจะงอกเป็นกอทันให้ชูด โดยการตัดแต่งรอบสองเพื่อให้หญ้าแฝกทำงานเพราะกาบแห้ง ๆ ถูกตัดทิ้งไปแล้ว และต้นที่เตรียมขุดขายก็ยังไม่ทันมีกาบแห้ง จะได้หน่อพันธุ์ที่สวยงามส่งให้กับลูกค้า



วิธีการตัดขาย คือ การขุดขายทั้งราก โดยขายเป็นมัด 1 มัด มี 100 ต้น ซึ่งในระยะเวลาการปลูก 6 เดือน จะตัดต้นพันธุ์ขายได้ไม่ต่ำกว่า 2-3 แสนต้น เมื่อหักลบต้นทุนออกมาแล้วก็พอให้มีเงินเก็บเพิ่มขึ้นจากเดิมได้เยอะขึ้นมาก เนื่องจากหญ้าแฝกเป็นพืชที่ปลูกดูแลง่าย ใช้เงินลงทุนน้อยมาก คาดว่าจะมีรายได้ไม่ต่ำกว่าไร่ละ 1 แสนบาทต่อปี ซึ่งดีกว่าการทำนาหลายสิบเท่า ยิ่งถ้าสำหรับคนที่มียอดพันธุ์อยู่แล้ว แทบไม่ต้องลงทุนอะไรเลย ปุ๋ยยาไม่ต้องใช้ก็สามารถปลูกได้ รดแต่น้ำอย่างเดียว เพียงขยันตัดแต่งกอเท่านั้นเอง

แนะนำมือใหม่ หาดตลาดก่อนปลูก สำหรับเกษตรกรมือใหม่ที่สนใจอยากปลูกหญ้าแฝกเชิงการค้า ผู้ใหญ่เดช แนะนำว่า ทางที่ดีควรที่จะหาดตลาดมารองรับไว้ก่อนปลูก เพราะอย่างตนเองในช่วงแรกปลูกเพื่อใช้ประโยชน์ปรับปรุงบำรุงดินและกันหน้าดินพังทลายเพียงเท่านั้น แต่เมื่อปลูกไปได้สักระยะ ก็เริ่มมีคนเห็นแล้วเข้ามาขอซื้อเอง โดยตลาดตอนนี้หลัก ๆ เป็นหน่วยงานจากรัฐและเอกชนในจังหวัดสกลนคร จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ และจังหวัดนครพนม มาติดต่อขอซื้อเพื่อนำหญ้าแฝกไปปลูกไว้ใช้ประโยชน์ภายในพื้นที่ โดยปัจจุบัน พื้นที่ปลูกยังไม่สามารถผลิตต้นพันธุ์ออกมาขายให้เพียงพอความต้องการของตลาดได้ จึงจำเป็นต้องชักชวนคนในหมู่บ้านมาร่วมกันปลูกเพื่อให้สอดคล้องความต้องการของลูกค้า จนไปสู่ขั้นการวางแผนการผลิตในปีหน้าว่าจะมีการขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มเพื่อให้มีสินค้าส่งขายทั้งปี แล้วเปิดขายในตลาดออนไลน์อีกช่องทางหนึ่ง เพราะดูจากแนวโน้มการตลาดแล้วน่าจะไปได้ดี ประกอบกับที่ช่วงนี้มีการขุดโคก หนอง นา และสระน้ำ กันเยอะ





สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงฉลองพระองค์ซึ่งตัดเย็บด้วยผ้าไหม ย้อมสีหญ้าแฝกในพิธีเปิดการประชุมหญ้าแฝกนานาชาติ ครั้งที่ 7 ณ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2566

ความสำเร็จจากหญ้าแฝก

“ผ้าไหมย้อมสีจากใบหญ้าแฝก” ผลิตผลจากการพัฒนาเพื่อส่งเสริมเพิ่มมูลค่า ผ้าไหมทอมือของจังหวัดชัยภูมิและช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม

สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา

หนึ่งในผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือผืนสวยจากโครงการศูนย์เรียนรู้ด้านหม่อนไหมแบบครบวงจรของมูลนิธิชัยพัฒนา อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ คือ “ผ้าไหมย้อมสีจากใบหญ้าแฝก” ทอจากเส้นไหมที่สกัดน้ำจากใบหญ้าแฝกเป็นแห่งแรกในประเทศไทย เป็นสีธรรมชาติล้วน ๆ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม สีผ้าไหมออกเหลืองทองสวยงามเป็นเอกลักษณ์ ถ้าทอเส้นพุ่งสีดำ จะได้สีผ้าไหมอมเขียวทองอ่อน ๆ นับเป็นผ้าไหมผืนพิเศษที่เป็นอัตลักษณ์แห่งบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ





เรื่องราวก่อนจะเป็น “ผ้าไหมย้อมสีจากใบหญ้าแฝก” เริ่มต้นมาจากการที่มูลนิธิชัยพัฒนาได้น้อมนำแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในการใช้หญ้าแฝกเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ที่ทำให้ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ โดยโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของมูลนิธิชัยพัฒนาได้ดำเนินการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่โครงการฯ ซึ่งรวมทั้งโครงการศูนย์เรียนรู้ด้านหม่อนไหมแบบครบวงจรของมูลนิธิชัยพัฒนา จังหวัดชัยภูมิ

โครงการศูนย์เรียนรู้ด้านหม่อนไหมแบบครบวงจรของมูลนิธิชัยพัฒนา จังหวัดชัยภูมิ จัดตั้งขึ้นตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาอาชีพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทอผ้าไหม และลายผ้าไหม ให้อยู่คู่กับจังหวัดชัยภูมิและประเทศไทย ตลอดจนเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผ้าทอมือของจังหวัดชัยภูมิให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย เนื่องจากอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ เป็นแหล่งผลิตผ้าทอมือที่มีเอกลักษณ์

กิจกรรมในโครงการฯ มีตั้งแต่การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม สาวไหม ทอผ้า รวมถึงกิจกรรมปลูกพันธุ์ไม้ย้อมสีผลิตเนื้อครามธรรมชาติ และย้อมสีธรรมชาติ ตามแนวพระราชดำริในการส่งเสริมการย้อมสีไหมด้วยวิธีธรรมชาติ เพื่อลด ละ เลิกการใช้สีจากสารเคมี และเพื่อใช้ประโยชน์จากธรรมชาติที่มีในพื้นที่ให้ได้มากที่สุด โดยได้ชักชวนให้ชาวบ้านชุมชนในพื้นที่จัดตั้งเป็น **กลุ่มสืบสานภูมิปัญญาผ้าทอไหม** เข้ามาเรียนรู้การย้อมสีธรรมชาติจากพืชต่าง ๆ

โครงการฯ ได้ดำเนินการทดลองสกัดสีธรรมชาติจากพืชหลายชนิด เช่น ใบเพกา และแก่นขนุน ให้สีเหลือง ดอกทองกวาว ให้สีเหลืองและสีส้ม ต้นคราม ให้สีน้ำเงิน ครั่ง ให้สีแดงอมม่วง เปลือกมะพร้าวเผา ให้สีดำ และเปลือกผลขนาน้ำมันเมล็ดคามิเลีย โอลีเฟร่า ซึ่งให้สีน้ำตาลทองสวยงาม เมื่อผ้าทอย้อมสีธรรมชาติจากเปลือกผลขนาน้ำมันเมล็ดคามิเลีย โอลีเฟร่า ประสบความสำเร็จอย่างดียิ่ง โครงการฯ จึงได้ดำเนินการทดลอง “**การสกัดสีจากใบหญ้าแฝก**” เนื่องจากบริเวณภายในและโดยรอบโครงการฯ มีการปลูกหญ้าแฝกไว้ใช้ประโยชน์ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร



กรรมวิธีการสกัดคือ นำใบหญ้าแฝกมาต้มผสมกับต้นกล้วย เพื่อให้คงสีจากใบหญ้าแฝกไว้ได้มากที่สุด แล้วจึงนำมาย้อมเส้นไหม จนประสบผลสำเร็จ เส้นไหมที่ย้อมสีจากใบหญ้าแฝกเมื่อนำมาทอเป็นผืนผ้า จะทอได้ง่ายกว่าเส้นไหมที่ย้อมด้วยสีเคมี เพราะมีความลื่น มัน เงา เมื่อทอออกมาเป็นผืนจะได้ **“ผ้าไหมสีเหลืองทอง”** สวยงาม โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ ไม่เหมือนใคร ทั้งเป็นสีเส้นไหมคุณภาพ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

การนำใบหญ้าแฝกมาสกัดสีเพื่อย้อมเส้นไหม นับเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่โครงการฯ ได้ทดลองทำเป็นแห่งแรก เพราะส่วนใหญ่จะใช้ใบหญ้าแฝก ในการเกษตรและงานจักสาน ดังนั้น **มูลนิธิชัยพัฒนา จึงได้ดำเนินการ ขอยื่นจดอนุสิทธิบัตรกรรมวิธีสกัดสีย้อมจากใบหญ้าแฝก**

ความสำเร็จนี้ นอกจากจะเป็นการพัฒนาและเพิ่มมูลค่าผ้าไหม ทอมือแล้วยังเป็นการส่งเสริมเพิ่มคุณค่าให้แก่ **“หญ้าแฝก”** นอกจากการ อนุรักษ์ดินและน้ำแล้ว ยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อีกหลากหลายด้าน ทั้งยังเป็นพืชที่ปลูกดูแลง่าย และประหยัดอีกด้วย

จากหลักฐานธรรมชาติในอดีตไม่ได้รับความสนใจ ปัจจุบัน **“หญ้าแฝก”** พืชจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้ชื่อว่า เป็นหญ้ามหัศจรรย์ สารพันคุณค่าที่ล้ำสุดคือ...การสร้างสีเส้นบนผ้าไหมทอมือผืนสวย

“ผ้าไหมย้อมสีจากใบหญ้าแฝก” ถือเป็นเอกลักษณ์และความภูมิใจของ **กลุ่มสืบสานภูมิปัญญาผ้าทอไหม** และโครงการศูนย์เรียนรู้ ด้านหม่อนไหมแบบครบวงจรของมูลนิธิชัยพัฒนา จังหวัดชัยภูมิ อีกทั้งเป็น สีจำเพาะที่มีจำหน่ายผ่านร้านภัทรพัฒน์ของมูลนิธิชัยพัฒนาเท่านั้น

นี่คือ **เรื่องราวความหมายที่อยู่เบื้องหลังผลิตผล จากการพัฒนา ของมูลนิธิชัยพัฒนา** ซึ่งมีเป้าหมายช่วยเหลือประชาชนให้มีความร่มเย็น เป็นสุขและอยู่ดีกินดี อันจะนำไปสู่ความมั่นคงของประเทศ ผู้สนใจศึกษา เรียนรู้การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การย้อมสีเส้นไหมด้วยสีธรรมชาติ การทอผ้า และกิจกรรมอื่น ๆ สามารถติดต่อได้ที่ “โครงการศูนย์เรียนรู้ด้านหม่อนไหม แบบครบวงจรของมูลนิธิชัยพัฒนา ตำบลโนนแดง อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ” หรือโทร. 08 7257 8954 หรือ 0 2447 8585-9

สำหรับผู้สนใจ **“ผ้าไหมย้อมสีจากใบหญ้าแฝก”** สามารถสั่งซื้อได้ที่ ร้านภัทรพัฒน์ทุกสาขา หรือสั่งซื้อออนไลน์ได้ที่ <https://www.patpat9.com/> (สินค้ามีจำนวนจำกัด)



สืบสานหญ้าแฝกสู่นานาชาติ

เรื่อง “The Green Latrine : A Low Cost Sustainable Sanitation Solution for Rural Settlements (A Case Study of a Pilot in a Household Setting in Busia, Kenya)” โดย Edwin Oyaro, Dr.Nicola Greene และ Henock Belete จากประเทศเคนยา

ผลงานที่ได้รับรางวัลชนะเลิศด้าน Outstanding People Participation
ประเภท On-farm Applications and Socio-economic Impacts



ผลงานเรื่อง “The Green Latrine : A Low Cost Sustainable Sanitation Solution for Rural Settlements (A Case Study of a Pilot in a Household Setting in Busia, Kenya)” (สุขาสีเขียว : การแก้ไขปัญหาด้านสุขอนามัยที่ยั่งยืนและประหยัดสำหรับพื้นที่อยู่อาศัยในชนบท (กรณีศึกษาโครงการนำร่องในครัวเรือนในเมืองบูเซีย ประเทศเคนยา)) โดย Edwin Oyaro, Dr. Nicola Greene, และ Henock Belete ประเทศเคนยา นำเสนอว่า ผู้คนกว่า 1.7 พันล้านคน ยังไม่สามารถเข้าถึงบริการด้านสุขาขั้นพื้นฐาน เช่น ห้องสุขา และยังใช้ส้วมหลุม การขาดระบบสุขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชนบท มีสาเหตุหลักมาจากการขาดนวัตกรรมในการลดต้นทุน เพื่อให้คนทั่วไปเข้าถึงห้องสุขาที่ถูกสุขลักษณะได้มากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีทางเลือกที่ราคาเหมาะสม ทนทาน บำรุงรักษาง่าย และมีระบบกำจัดของเสียที่ดี

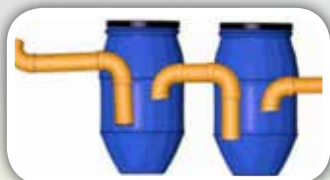
ส้วมแฟก เป็นวิธีการสุขาภิบาลที่เรียบง่าย ต้นทุนต่ำ ยั่งยืน และทดแทนความจำเป็นในการมีส้วมหลุม โดยใช้ประโยชน์จากศักยภาพของหญ้าแฝกในการบำบัด สารปนเปื้อนและน้ำเสีย ในการบำบัดน้ำเสียจากห้องสุขา

ส้วมแฟกมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1) **กระทะ Sato** มีฝาเชิงกลที่ปิด ป้องกันแมลง หรือก๊าซเข้าออก



2) **ระบบบำบัดน้ำเสียแบบสองถัง** ซึ่งช่วยลด ความจำเป็นในการใช้ถังบำบัดน้ำเสียหรือบ่อเกรอะ เพื่อให้ ของแข็งตกตะกอนที่ด้านล่าง โดยมีจุลินทรีย์ช่วยย่อยสลาย



3) **แปลงหญ้าแฝก** ซึ่งช่วยขจัดสิ่งปฏิกูลออกไป โดยไม่จำเป็นต้องบำบัดน้ำเสียอีก



เทคโนโลยีนี้ ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าเหมาะสม อย่างยิ่งสำหรับชนบทในประเทศเคนยา เนื่องจากมีต้นทุนต่ำ ยั่งยืน และเรียบง่าย หลายครัวเรือนสามารถจ่ายได้ และยังมีประสิทธิภาพมากในการบำบัดของเสียจากครัวเรือน และเมื่อขยายพันธุ์เต็มที่แล้ว หญ้าแฝกต้องการการบำรุง รักษา น้อยมาก นอกจากนี้ หญ้าแฝกยังมีคุณค่าทางอาหาร ใกล้เคียงกับหญ้าเนเปียร์ จึงเหมาะที่จะนำมาเป็นอาหารสัตว์ ดังนั้นจึงมีการจัดตั้งโครงการนำร่องสุขาหญ้าแฝกในเมือง บุษเซีย ประเทศเคนยา โดยให้บริการ 5-10 คนต่อวัน เปิดใช้ งานมานานกว่าหนึ่งปีครึ่งแล้ว และผู้ใช้ได้บันทึกว่ามีปัญหา การบำรุงรักษาเพียงเล็กน้อย ยกเว้นการที่ต้องเปลี่ยนถาดถัง อย่างสม่ำเสมอ ไม่มีปัญหาเรื่องกลิ่น และมีการบันทึก การใช้งานว่า น้ำทิ้งที่ถูกปล่อยลงสู่พื้นดินนั้นสะอาด และสิ่งสำคัญที่สุดคือ เป็นวิธีการที่คนทั่วไปสามารถจ่ายได้





โครงการพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน (ด้านหญ้าแฝก) ในพื้นที่โครงการอนุรักษ์สภาพป่าแม่ต๋อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 25 เมษายน 2567 นายวิกรม คัยนันท์ รองเลขาธิการ กปร. นางสาวสุมิตรา วัฒนา รองอธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน นายพงษ์ศักดิ์ ตัวงโยธา ผู้ตรวจราชการกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช นายพิทยากร ลิ้มทอง อนุกรรมการด้านวิชาการฯ พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่จากกรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร และสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) เดินทางไปสำรวจพื้นที่ของเกษตรกรในสถานีสหัส บุญญาวิวัฒน์ 1 (บ้านห้วยน้ำเย็น) หมู่ 1 ตำบลแม่ต๋อน อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก จำนวน 2 แปลง และพื้นที่เกษตรกรของสถานีสหัส บุญญาวิวัฒน์ 2 (บ้านที่นาหมู) หมู่ 11 ตำบลแม่ต๋อน อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก จำนวน 2 แปลง โอกาสนี้ ได้ร่วมประชุมหารือเพื่อหาแนวทางในการดำเนินโครงการพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน (ด้านหญ้าแฝก) ในพื้นที่โครงการอนุรักษ์สภาพป่าแม่ต๋อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

การประชุมฯ ดังกล่าว มีวัตถุประสงค์เพื่อระดมความคิดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดรูปแบบและแนวทางในการดำเนินการจัดทำแปลงตัวอย่างในพื้นที่เกษตรกรที่มีความประสงค์จะเปลี่ยนพื้นที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นการปลูกพืชผสมผสาน โดยมีหญ้าแฝกเป็นพืชในการปรับปรุงบำรุงดินและป้องกันการชะล้างพังทลายของดินในบริเวณพื้นที่ 4 สถานี มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับลดการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เน้นการทำเกษตรแบบผสมผสาน โดยมีหญ้าแฝกเป็นพืชนำร่องหลักเพื่อช่วยลดปัญหาการชะล้างพังทลายของหน้าดิน ร่วมกับพืชเบิกนำ อาทิ กล้ายซึ่งจะเป็นเสมือนพืชพี่เลี้ยงให้แก่กล้าไม้ผลที่จะนำมาส่งเสริมให้เกษตรกรปลูก ให้สามารถอยู่รอดได้จนลำต้นแข็งแรง โดยคำนึงถึงรายได้ของเกษตรกรระหว่างการรอผลผลิตจากพืชหลัก ด้วยการสนับสนุนให้ความรู้และทางเลือกในการปลูกพืชที่สร้างรายได้ทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวให้เกษตรกรสามารถอยู่รอดและเกิดความยอมรับในการดำเนินโครงการฯ อย่างยั่งยืน
2. ปัจจัยหลักในการดำเนินโครงการฯ คือ การพัฒนาแหล่งน้ำในแปลงปลูก และการพัฒนาแหล่งน้ำถาวรให้แก่ระบบนิเวศอย่างครบวงจร อาทิ การสร้างฝายชะลอน้ำทั้งในระบบลุ่มน้ำย่อย และบริเวณใกล้พื้นที่เพาะปลูก รวมถึงบ่อดักตะกอนดิน ลักษณะต่าง ๆ ในพื้นที่เกษตรกร เป็นต้น
3. การสร้างโอกาสในการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้แก่เกษตรกร เริ่มจากการคัดเลือกพื้นที่แปลงเกษตรกรเพื่อการบริหารจัดการ การให้ความรู้และการสนับสนุนปัจจัยการผลิต รวมถึงเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรมุ่งเน้นการสร้างคามเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรทั้งในด้านการผลิต การจัดการผลผลิต ตลอดจนการตลาด ซึ่งจะเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร และชุมชนได้อย่างยั่งยืน
4. การจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมกันอย่างบูรณาการของทุกหน่วยงานในภาพรวมเป็นลำดับต่อไป





เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 20 มิถุนายน 2567 นายวิกรม คัยนันท์ รองเลขาธิการ กปร. เป็นประธานการประชุมหารือกำหนดแนวทางโครงการนำร่องภายใต้โครงการพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน (งานหญ้าแฝก) ในพื้นที่โครงการอนุรักษ์สภาพป่าแม่ตั้นอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก ณ ห้องประชุมหนุมาน 2 สำนักงาน กปร. และผ่านระบบออนไลน์ โดยมี ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่สำนักงาน กปร. เข้าร่วมประชุม

การประชุมครั้งนี้ ได้มีการเสนอแผนการดำเนินงานโครงการพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน (ด้านหญ้าแฝก) ในพื้นที่โครงการอนุรักษ์สภาพป่าแม่ตั้นอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก โดยกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้มีการพิจารณาหารือ และวางแผนร่วมกับคณะอนุกรรมการด้านวิชาการและติดตามประเมินผลโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกฯ ผู้แทนจากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมพัฒนาที่ดิน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร และสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)



โครงการฝึกอบรม “ครูหนูแผลก” รุ่นที่ 1/2567

เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพผู้ปฏิบัติงานโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เมื่อวันที่ 14-16 พฤษภาคม 2567 สำนักงาน กปร. โดยกองกิจกรรมพิเศษและวิเทศสัมพันธ์ ได้จัดอบรมโครงการฝึกอบรม “ครูหนูแผลก” รุ่นที่ 1/2567 เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการขยายพันธุ์ การปลูก การดูแลรักษา และการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ และสามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดให้แก่เกษตรกร นักเรียน และประชาชนทั่วไปได้อย่างชัดเจน โดยมีผู้เข้าร่วมฝึกอบรม จำนวนทั้งสิ้น 60 คน ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับหญ้าแฝกตามแนวพระราชดำริ จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทอหงษ์ฯ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ศูนย์ศึกษาวิธีการฟื้นฟูดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้มฯ กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรมชลประทาน กรมทางหลวง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กรมปศุสัตว์ กรมประมง หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา และสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

รูปแบบการฝึกอบรมประกอบด้วย

1) ภาคทฤษฎี ณ โรงแรมเซ็นทารา ริเวอร์ไซด์ เชียงใหม่ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยวิทยากรผู้ทรงวุฒิด้านหญ้าแฝกจากหลากหลายสาขา ได้แก่

“พระราชดำริและประวัติความเป็นมาของหญ้าแฝกในประเทศไทยและนานาชาติ แนวโน้มในอนาคต”

- โดย ดร.วีระชัย ณ นคร

“การขยายพันธุ์ และการดูแลรักษาหญ้าแฝก” โดย ดร.พิทยากร ลิ้มทอง

- “เทคนิคการนำเสนอ และการเป็นวิทยากร” โดย คณะอาจารย์จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- “เทคนิคและรูปแบบในพื้นที่เกษตรกรรม” โดย รศ.ฉลองชัย แบบประเสริฐ
- “เทคนิคและรูปแบบในพื้นที่ลาดชัน” โดย นายลลิต สวัสดิมงคล นักธรณีวิทยาเชี่ยวชาญ กรมทางหลวง
- “ระบบบริหารและติดตามโครงการปลูกหญ้าแฝก (Vetiver Grass Tracking : VGT)” โดย นางสาวกมลภา
- วัฒนประพัฒน์ ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกในการจัดการดิน กรมพัฒนาที่ดิน

2) ภาคปฏิบัติ ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัด





เชียงใหม่ โดยฝึกปฏิบัติการเพาะกล้าหญ้าแฝกในฐานรวม และการฝึกแก้ไขโจทย์ปัญหาจากพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่มีลักษณะแตกต่างกันไปในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ จำนวน 6 ฐาน ประกอบด้วย

- ฐานที่ 1 การปลูกหญ้าแฝกตามแนวลาดชัน (ไหล่นน)
- ฐานที่ 2 การปลูกหญ้าแฝกเพื่อสิ่งแวดลอม (แหล่งน้ำ)
- ฐานที่ 3 การปลูกหญ้าแฝกร่วมกับไม้ผล
- ฐานที่ 4 การปลูกหญ้าแฝกบริเวณร่องน้ำ
- ฐานที่ 5 การปลูกหญ้าแฝกบริเวณร่องน้ำในพื้นที่ป่าไม้
- ฐานที่ 6 แปลงรวบรวมสายพันธุ์และแปรรูปผลิตภัณฑ์

ภายหลังการอบรมภาคปฏิบัติ ได้ให้ผู้เข้าอบรมทุกคน นำความรู้ที่ได้รับ ทั้งด้านวิชาการ และด้านการปฏิบัติงานจริง ร่วมกันนำเสนอ โดยให้จัดทำสื่อเพื่อใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้และบทเรียนที่ได้อบรมทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ให้แก่คณะผู้ทรงคุณวุฒิด้านหญ้าแฝก โดยมีกรอบเนื้อหาในการนำเสนอ 3 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย องค์ความรู้ที่ได้รับจากการอบรม ประโยชน์ที่ได้รับ และการขยายผลหญ้าแฝกในอนาคต ภายหลังการนำเสนอของแต่ละกลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อไป





การประชุมคณะกรรมการอำนวยการโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 1/2567

เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 6 มิถุนายน 2567 นายจรัสธาดา กรรณสูต องคมนตรี เป็นประธานการประชุมคณะกรรมการอำนวยการโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 1/2567 ณ ห้องประชุมหनुมาน 2 สำนักงาน กปร. โดยมี นายวิกรม คัยนันท์ รองเลขาธิการ กปร. พร้อมด้วยผู้บริหาร เจ้าหน้าที่สำนักงาน กปร. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมการประชุมฯ ในการนี้ นางศศิพร ปาณิกบุตร ผู้อำนวยการกองกิจกรรมพิเศษและวิเทศสัมพันธ์ รักษาการแทนที่ปรึกษาด้านการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นเลขานุการการประชุมฯ โดยมีระเบียบวาระการประชุมเพื่อทราบ ดังนี้

- งบประมาณโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่สำนักงาน กปร. ให้การสนับสนุนในปี 2567 เพื่อส่งเสริมและขยายผลให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงในพระบรมราชูปถัมภ์ กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมพัฒนาที่ดิน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ รวมทั้งสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินงานด้านวิชาการให้แก่ กรมป่าไม้ และศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

- ผลการประชุมหญ้าแฝกนานาชาติ ครั้งที่ 7 (The Seventh International Conference on Vetiver : ICV-7) ณ จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ 29 พฤษภาคม – 1 มิถุนายน 2566

- ผลการดำเนินงานด้านวิชาการและติดตามประเมินผล รวมทั้งผลการดำเนินงานด้านส่งเสริม ขยายผล เผยแพร่ และประชาสัมพันธ์โครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

- โครงการประกวดการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 13

- ผลการดำเนินงานโครงการหญ้าแฝก รุ่นที่ 1/2567

- โครงการพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน (งานหญ้าแฝก) ในพื้นที่โครงการอนุรักษ์สภาพป่าแม่ต๋อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

- การนำระบบบริหารและติดตามโครงการปลูกหญ้าแฝก (Vetiver Grass Tracking : VGT) มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการดำเนินงานโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

นอกจากนี้ ที่ประชุมฯ ยังได้พิจารณาการจัดการประชุมวิชาการหญ้าแฝกประเทศไทย ครั้งที่ 8 เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมพรรษา 70 พรรษา และเพื่อให้เป็นไปตามแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2566-2570) ในการเผยแพร่องค์ความรู้การใช้หญ้าแฝกเป็นนวัตกรรมทางสังคม รวมทั้งการจัดการประชุมหญ้าแฝกนานาชาติ ครั้งที่ 8 ที่จะจัดขึ้นในปี 2570 ณ ประเทศอินเดีย อีกด้วย



โครงการประกวดการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 13 (พ.ศ. 2566-2567)

เมื่อวันศุกร์ที่ 3 พฤษภาคม 2567 สำนักงาน กปร. ในฐานะฝ่ายเลขานุการ คณะกรรมการ และคณะกรรมการ โครงการประกวดการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 13 (พ.ศ. 2566-2567) จัดการประชุมคณะกรรมการพื้นที่โครงการประกวดฯ 12 เขต ครั้งที่ 1/2567 ณ ห้องประชุมหุมาณ 2 สำนักงาน กปร. และผ่านระบบออนไลน์ เพื่อร่วมหารือแนวทางการคัดเลือกผลงานที่ส่งเข้าร่วมโครงการประกวดฯ จำนวนทั้งสิ้น 81 ผลงาน ก่อนที่จะส่งให้คณะกรรมการคัดกรองประเภทส่งเสริมและขยายผลการปลูกพิจารณาตัดสินต่อไป โดยมีนายจำเริญ นาคคง ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน ในฐานะประธานอนุกรรมการพื้นที่โครงการประกวดฯ 12 เขต เป็นประธานการประชุมฯ และมีนางศศิพร ปาณิกบุตร ผู้อำนวยการกองกิจกรรมพิเศษและวิเทศสัมพันธ์ เป็นเลขานุการการประชุมฯ



เมื่อวันศุกร์ที่ 31 พฤษภาคม 2567 สำนักงาน กปร. ในฐานะฝ่ายเลขานุการ คณะกรรมการและ คณะอนุกรรมการโครงการประกวดการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 13 (พ.ศ. 2566-2567) จัดการประชุมคณะกรรมการพื้นที่โครงการประกวดฯ 12 เขต ครั้งที่ 2/2567 ณ ห้องประชุม หุมาณ 3 สำนักงาน กปร. และผ่านระบบออนไลน์ เพื่อร่วมสรุปผลคะแนนและรายชื่อผลงานที่ส่งเข้าร่วมโครงการ ประกวดฯ จำนวนทั้งสิ้น 81 ผลงาน โดยมีนายจำเริญ นาคคง ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน ในฐานะประธานอนุกรรมการพื้นที่โครงการประกวดฯ 12 เขต เป็นประธานการประชุมฯ และมีนางศศิพร ปาณิกบุตร ผู้อำนวยการกองกิจกรรมพิเศษและวิเทศสัมพันธ์ และเจ้าหน้าที่กองกิจกรรมพิเศษและวิเทศสัมพันธ์ เป็นเลขานุการการประชุมฯ ในการนี้ มีผลงานได้รับคัดเลือกเพื่อส่งให้คณะกรรมการคัดกรองผลงานประเภทส่งเสริม การปลูกและขยายผล จำนวนทั้งสิ้น 46 ผลงาน



เมื่อวันอังคารที่ 18 มิถุนายน 2567 นายวิกรม คัยนันท์ รองเลขาธิการ กปร. เป็นประธาน การประชุมคณะกรรมการคัดเลือกผลงานประเภทส่งเสริมการปลูกและขยายผลโครงการประกวดการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 13 (พ.ศ. 2566-2567) ครั้งที่ 1/2567 ณ ห้องประชุมหนุมาน 2 สำนักงาน กปร. และผ่านระบบออนไลน์ โดยมีผู้บริหาร เจ้าหน้าที่สำนักงาน กปร. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมประชุมฯ ทั้งนี้ ที่ประชุมได้พิจารณาหลักเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินผลงานแต่ละประเภท และแนวทางการพิจารณาคัดเลือกผลงานที่จะได้รับรางวัลชนะเลิศและรองชนะเลิศของแต่ละประเภทผลงาน



เมื่อระหว่างวันที่ 3-10 กรกฎาคม 2567 คณะทำงานคัดเลือกผลงานประเภทส่งเสริมการปลูกและขยายผล ได้จัดการประชุมคณะกรรมการย่อย 6 ประเภท เพื่อคัดเลือกผลงานที่จะได้รับรางวัลชนะเลิศและรางวัลชมเชย ได้แก่ ประเภทพื้นที่ลาดชัน ประเภทพื้นที่เชิงลาดแหล่งน้ำ/ไหล่ทาง ประเภทพัฒนาพื้นที่ดินเสื่อมโทรม และดินที่มีปัญหา ประเภทพื้นที่แหล่งเรียนรู้และขยายผล ประเภทรางวัลพิเศษความยั่งยืน และประเภทหน่วยงานและส่วนราชการที่ร่วมส่งเสริมการปลูกและขยายผลการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ในการนี้ สำนักงาน กปร. ในฐานะฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการฯ ได้รวบรวมผลการคัดเลือกเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการคัดกรองผลงานประเภทส่งเสริมการปลูกและขยายผลต่อไป



การประชุมคณะกรรมการคัดกรอง ผลงานประเภทส่งเสริมการปลูกและขยายผล ครั้งที่ 1/2567

วันอังคารที่ 6 สิงหาคม 2567 สำนักงานมูลนิธิ
ชัยพัฒนา สำนักงาน กปร. กรมพัฒนาที่ดิน บริษัท ปตท.
จำกัด (มหาชน) จัดการประชุมคณะกรรมการคัดกรอง
ผลงานประเภทส่งเสริมการปลูกและขยายผลครั้งที่ 1/2567
ภายใต้โครงการประกวดการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 13 ณ ห้องประชุม
หनुมาน 2 สำนักงาน กปร. โดยมีนายอภิชาติ จงสกุล
รองเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา เป็นประธานการประชุมฯ
และมีผู้เข้าร่วมประชุมฯ ประกอบด้วยนางอรุษา ทั้งสุบุตร
ผู้อำนวยการสถาบันลูกโลกสีเขียว บริษัท ปตท. จำกัด
(มหาชน) นางสาวกมลภา วัฒนประพัฒน์ ผู้อำนวยการ
กลุ่มวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน
พร้อมด้วยคณะกรรมการฯ และผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงาน
ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีนางศศิพร ปาณิกบุตร ที่ปรึกษา
ด้านการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ปฏิบัติหน้าที่ผู้อำนวยการกองกิจกรรมพิเศษและ
วิเทศสัมพันธ์ ทำหน้าที่เป็นเลขานุการการประชุมฯ
โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาผลงานที่จะได้รับรางวัล
ประเภทส่งเสริมการปลูกและขยายผลโครงการประกวดฯ
จำนวน 23 ผลงาน แบ่งเป็นประเภทบุคคล 12 ผลงาน และ
ประเภทชุมชน/หน่วยงาน 11 ผลงาน

การประชุมคณะกรรมการตัดสินโครงการ ประกวดการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 1/2567

วันศุกร์ที่ 16 สิงหาคม 2567 ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล
กรรมการและเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา เป็นประธาน
การประชุมคณะกรรมการตัดสินโครงการประกวดการพัฒนา
และรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ ครั้งที่ 1/2567 โดยมีนางสุพร ตรีนรินทร์
เลขาธิการ กปร. พร้อมด้วยผู้บริหาร เจ้าหน้าที่สำนักงาน
กปร. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุม
ณ ห้องประชุมหनुมาน 2 สำนักงาน กปร.

ในการประชุมฯ ครั้งนี้ ได้มีการรายงานผลการ
ดำเนินงานและผลการคัดเลือกผลงานของคณะกรรมการ
คัดกรองผลงานประเภทส่งเสริมการปลูกและขยายผลซึ่งมี
สำนักงาน กปร. เป็นฝ่ายเลขานุการฯ และคณะกรรมการ
คัดกรองผลงานประเภทส่งเสริมหัตถกรรมผลิตภัณฑ์จาก
ใบหญ้าแฝก ซึ่งมีบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เป็นฝ่าย
เลขานุการฯ ภายใต้โครงการประกวดการพัฒนาและ
รณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ครั้งที่ 13 (พ.ศ. 2566-2567) เพื่อให้คณะกรรมการตัดสิน
ให้ความเห็นชอบ โดยมีผู้ได้รับรางวัลประเภทส่งเสริม
การปลูกและขยายผล จำนวน 22 ผลงาน และประเภท
ส่งเสริมหัตถกรรมผลิตภัณฑ์จากใบหญ้าแฝก จำนวน 10
ผลงาน ซึ่งผลงานมาจากประชาชนและหน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้องทั่วประเทศ





เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 12 กันยายน 2567 นางสาว ตรีนรินทร์ เลขาธิการ กปร. พร้อมด้วยนายวิกรม คัยนันท์ รองเลขาธิการ กปร. นางศศิพร ปาณิกบุตร ที่ปรึกษาด้านการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่จากสำนักงาน กปร. เข้าร่วมพิธีมอบรางวัลโครงการประกวดการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 13 (พ.ศ. 2566-2567) และพิธีมอบรางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 22 จัดโดย บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ณ อาคารสำนักงานใหญ่ ปตท. กรุงเทพฯ

โครงการประกวดการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 13 (พ.ศ. 2566-2567) จัดขึ้นภายใต้ความร่วมมือระหว่างมูลนิธิชัยพัฒนา สำนักงาน กปร. กรมพัฒนาที่ดิน และบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ภายใต้หัวข้อ “หญ้าแฝก ใต้ร่มพระบารมี สร้างดินดี น้ำยั่งยืน” โดยได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานโล่รางวัลสำหรับมอบให้แก่ผู้ที่รับรางวัลชนะเลิศในแต่ละประเภทผลงาน จำนวน 14 โล่รางวัล จากรางวัลทั้งหมด 36 รางวัล มูลค่ารางวัลรวมทั้งสิ้น 1,556,000 บาท แบ่งออกเป็นรางวัลประเภทส่งเสริมการปลูกและขยายผล จำนวน 26 รางวัล และรางวัลประเภทส่งเสริมหัตถกรรมผลิตภัณฑ์จากใบหญ้าแฝก จำนวน 10 รางวัล ซึ่งในปีนี้มีผู้ส่งผลงานเข้าร่วมการประกวดจำนวนทั้งสิ้น 197 ผลงาน แบ่งออกเป็นผลงานประเภทส่งเสริมการปลูกและขยายผล จำนวน 81 ผลงาน และประเภทส่งเสริมหัตถกรรมผลิตภัณฑ์จากใบหญ้าแฝก จำนวน 116 ผลงาน

ในการนี้ นางสาว ตรีนรินทร์ เลขาธิการ กปร. ได้เป็นผู้แทนมอบโล่และเกียรติบัตรให้แก่ผู้ที่รับรางวัลจากโครงการประกวดการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 13 จำนวนทั้งสิ้น 32 ผลงาน จากนั้นได้เยี่ยมชมนิทรรศการของผู้ชนะการประกวดทั้ง 32 ผลงาน ในครั้งนี้ด้วย



ประกาศผลรางวัล โครงการประกวดการพัฒนา และรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ครั้งที่ 13 (พ.ศ. 2566-2567)

ประเภทส่งเสริมการปลูกและขยายผล

**“หญ้าแฝกได้ร่มพระบารมี
สร้างดินดี น้ำยั่งยืน”**

1. ประเภทพื้นที่ลาดชัน

1.1 ระดับบุคคล จำนวน 2 รางวัล

รางวัลชนะเลิศ ได้พระราชทาน จำนวน 1 รางวัล

1.1.1 นายสุรศักดิ์ แสนสิงห์ ร.ร.บ้านจ.ชัยภูมิ

รางวัลชมเชย ได้องค์การร่วมจัด จำนวน 1 รางวัล

1.1.2 นายชานัน ปิ่นจันทร์ จ.ตาก

1.2 ระดับชุมชน/หน่วยงาน จำนวน 2 รางวัล

รางวัลชนะเลิศ ได้พระราชทาน จำนวน 1 รางวัล

1.2.1 กลุ่มสมาชิกเกษตรกรบ้านห้วยหมื่นใน ในพื้นที่
ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่เฒ่า จ.เชียงใหม่

รางวัลชมเชย ได้องค์การร่วมจัด จำนวน 1 รางวัล

1.2.2 โครงการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่เกิดอุทกภัย
และดินถล่มพื้นที่ 3 (ลุ่มน้ำห้วยขุนเผ่า) จ.อุดรธานี

2. ประเภทพื้นที่เชิงลาดแหล่งน้ำ/ไร่นา

2.1 ระดับบุคคล จำนวน 3 รางวัล

รางวัลชนะเลิศ ได้พระราชทาน จำนวน 1 รางวัล

2.1.1 นางประนอม ทองงาม จ.อุทัยธานี

รางวัลชมเชย ได้องค์การร่วมจัด จำนวน 2 รางวัล

2.1.2 นายชัยรัตน์ ปิยะสุวรรณ จ.บุรีรัมย์

2.1.3 นายวีระพรรณ ฤกษ์ทอนงค์ จ.นราธิวาส

2.2 ระดับชุมชน/หน่วยงาน จำนวน 2 รางวัล

รางวัลชมเชย ได้องค์การร่วมจัด จำนวน 2 รางวัล

2.2.1 โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาชลบน

สำนักชลประทานที่ 8 กรมชลประทาน

จ.นครราชสีมา

2.2.2 โครงการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูและพัฒนาแบบนิเวศ

ป่าไม้จากเหตุการณ์อุทกภัยและดินถล่มใน

พื้นที่บ้านต้นขุ่น ตำบลน้ำเฒ่า อำเภอน้ำปาด

จ.อุดรธานี

3. ประเภทพื้นที่ดินเสื่อมโทรมและดินที่มีปัญหา

3.1 ระดับบุคคล จำนวน 3 รางวัล

รางวัลชนะเลิศ ได้พระราชทาน จำนวน 1 รางวัล

3.1.1 นายธีรชัย อัครชาติ จ.ขอนแก่น

รางวัลชมเชย ได้องค์การร่วมจัด จำนวน 2 รางวัล

3.1.2 นายชินทนต์ ผิวเกษแก้ว จ.ลำปาง

3.1.3 นายคำจัน คำสะอาด จ.กำแพงเพชร

3.2 ระดับชุมชน/หน่วยงาน จำนวน 3 รางวัล

รางวัลชนะเลิศ ได้พระราชทาน จำนวน 1 รางวัล

3.2.1 โครงการช่วยเหลือเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

จ.กาญจนบุรี

รางวัลชมเชย ได้องค์การร่วมจัด จำนวน 2 รางวัล

3.2.2 ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาสร้างป่าสร้างรายได้

ตามพระราชดำริ จ.แม่ฮ่องสอน

3.2.3 โครงการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่เกิดอุทกภัย

และดินถล่ม พื้นที่ 2 (ลุ่มน้ำแม่เฒ่า) จ.อุดรธานี

4. ประเภทพื้นที่แหล่งเรียนรู้และขยายผล

4.1 ระดับบุคคล จำนวน 2 รางวัล

รางวัลชนะเลิศ ได้พระราชทาน จำนวน 1 รางวัล

4.1.1 นายเสน่ห์ รัมโพธิ์ จ.นครสวรรค์

รางวัลชมเชย ได้องค์การร่วมจัด จำนวน 1 รางวัล

4.1.2 นางวาทีณี บุคคาสุ จ.สุรินทร์

4.2 ระดับชุมชน/หน่วยงาน จำนวน 2 รางวัล

รางวัลชนะเลิศ ได้พระราชทาน จำนวน 1 รางวัล

4.2.1 ศูนย์ส่งเสริมการใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจาก

พระราชดำริ จ.เพชรบูรณ์

รางวัลชมเชย ได้องค์การร่วมจัด จำนวน 1 รางวัล

4.2.2 เรือนจำกลางยะลา จ.ยะลา

5. ประเภทความยั่งยืน

5.1 ระดับบุคคล จำนวน 1 รางวัล

รางวัลชนะเลิศ ได้พระราชทาน จำนวน 1 รางวัล

5.1.1 นายพนม ชนพล จ.เชียงใหม่

6. ประเภทหน่วยงานและส่วนราชการที่ร่วมส่งเสริมการปลูกและ ขยายผลการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ

รางวัลชนะเลิศ ได้พระราชทาน จำนวน 1 รางวัล

* กองพันทหารราบที่ 3 ค่ายกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

จ.นราธิวาส

7. สถานีพัฒนาที่ดินที่ส่งเสริมการปลูกและขยายผลการใช้ประโยชน์ จากหญ้าแฝก

รางวัลชนะเลิศ ได้พระราชทาน จำนวน 1 รางวัล

* สถานีพัฒนาที่ดินมหาสารคาม จ.มหาสารคาม

ประกาศผลรางวัล โครงการประกวดการพัฒนาและรณรงค์
การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ครั้งที่ 13 (พ.ศ. 2566-2567)

ประเภทส่งเสริมหัตถกรรมผลิตภัณฑ์จากใบหญ้าแฝก



Vetiver Makeover

1) ประเภทนักศึกษา จำนวน 5 รางวัล

- รางวัลชนะเลิศ โล่พระราชทาน
ชื่อผลงาน : บ้านสัตว์เลี้ยงมินิมอล
เจ้าของผลงาน :
กลุ่มยุวชนผลิตภัณฑ์จากหญ้าแฝก
โรงเรียนวังไกลกังวลในพระบรมราชูปถัมภ์
จ.ประจวบคีรีขันธ์
- รางวัลรองชนะเลิศอันดับหนึ่ง โล่องค์กรร่วมจัด
ชื่อผลงาน : โคมไฟสีทองกลองยาว
เจ้าของผลงาน : นางสาวอิจจรา เนตรศรีวิตร
จ.เพชรบุรี
- รางวัลรองชนะเลิศอันดับสอง โล่องค์กรร่วมจัด
ชื่อผลงาน : Veviver shoe
เจ้าของผลงาน : นางสาวพิชญา รัตนา
กรุงเทพฯ
- รางวัลชมเชย โล่องค์กรร่วมจัด
ชื่อผลงาน : VEVILAR
เจ้าของผลงาน : ทีม เววีฟาร์ มศว. กรุงเทพฯ
นางสาวปรีญา กุปต้า
นางสาวจุฑามาศ แบรอฮิม
นางสาวธนัชชา ใจมา
นายธนวัฒน์ พันธกิจวัฒน์
นางสาวชนิสกรณ์ประสาทเวทการ
- รางวัลชมเชย โล่องค์กรร่วมจัด
ชื่อผลงาน : กากิน Kakin
เจ้าของผลงาน : นางสาวชันทมล พลพันธ์วาง
จ.อุดรธานี

2) ประเภทบุคคลทั่วไป จำนวน 5 รางวัล

- รางวัลชนะเลิศ โล่พระราชทาน
ชื่อผลงาน : อ่อนชอนแฝกโอบไหม
เจ้าของผลงาน : นายจันทพงศ์ ศรีสุพัฒน์
จ.กาฬสินธุ์
- รางวัลรองชนะเลิศอันดับหนึ่ง โล่องค์กรร่วมจัด
ชื่อผลงาน : มาลัยประดิษฐ์จากใบหญ้าแฝก
เจ้าของผลงาน : นางกมลพร ทวีราช
จ.เชียงใหม่
- รางวัลรองชนะเลิศอันดับสอง โล่องค์กรร่วมจัด
ชื่อผลงาน : ชุดผลิตภัณฑ์เส้นผ้าไหม/สไบ
จากเส้นทอใบหญ้าแฝก
เจ้าของผลงาน : นางสาวรจนา จันทรสา
กรุงเทพฯ
- รางวัลชมเชย โล่องค์กรร่วมจัด
ชื่อผลงาน : กังหันน้ำชัยพัฒนา
เจ้าของผลงาน : ด.ต. กรกฎ อ่อนแพง
จ.จันทบุรี
- รางวัลชมเชย โล่องค์กรร่วมจัด
ชื่อผลงาน : เครื่องแขวน
เจ้าของผลงาน : นายเอกวัฒน์ จารุพันธ์
จ.นครศรีธรรมราช

คณะผู้จัดทำ

ประธานที่ปรึกษา

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

ที่ปรึกษา

นางสุพร ตรีนรินทร์

นายปราโมทย์ ยาใจ

นางสาวศรินิตย์ บุญทอง

นางสุวรรณา พาศิริ

นางพิชญา หัศภาค

นายวิกรม คัยนันท์

นายศุภรัชต์ อินทราวุธ

กองบรรณาธิการ

ดร.ณรงค์ โฉมเฉลา

ดร.วีระชัย ณ นคร

ดร.พิทยากร ลิ้มทอง

นายประเดิมชัย แสงคุ้มวงศ์

นายสุรพล สงวนแก้ว

รศ.ฉลองชัย แบบประเสริฐ

นางสาวอิสริยา มีสิงห์

บรรณาธิการ

นางศศิพร ปาณิกบุตร

กองบรรณาธิการ

นายธเนศ มณีกุล

นางสาวธัญทิศา นาคทรพรพ

นางดวงพร โปสรักขกะ

นางกัญชัชญา ทองคำ

นางสมพร สุขประเสริฐ

นางกรกฎ หอมตระกูล

นางนงพรรณ โกศลศักดิ์

นางสาวอรพรรณ นาคมงคล

นายณัฐวัฒน์ ไพโรวิจารณ์

นายพีรพัฒน์ สำเภาแก้ว

การส่งข้อมูลเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

กองบรรณาธิการจุลสารภูมิวารินอนุรักษ์

กองกิจกรรมพิเศษและวิเทศสัมพันธ์

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)

2012 ซอยอรุณอมรินทร์ 36 ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700

โทรศัพท์ 0 2447 8500 ต่อ 237 โทรสาร 0 2447 8543

E-mail: rdpb_vetiver@yahoo.com

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์เทพเพ็ญวานิสย์ โทร. 0 2455 9468 – 70 โทรสาร 0 2455 9472

จำนวนพิมพ์ 900 เล่ม ISSN:0859-8886